

یوسف زهرا

آشنایی با حضرت مهدی
به گونه پرسش و پاسخ

حجت الله رحمانی

عناصیر
فرصت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پولسف زهرا

آستنايي با حضرت مهدي
به گونه يرسستی و ياسخ

مؤلف:
حجت الله رحمانی

رحمانی، حجت الله، ... -

یوسف زهرا: آشنایی با حضرت مهدی (عج) به گونه پرسش و پاسخ / مؤلف حجت الله
رحمانی. - قم: مشهور، ۱۳۸۷.
۱۲۰ ص.

ISBN: 978 - 964 - 538 - 128 - 6

۹۷۸ - ۹۶۴ - ۵۳۸ - ۱۲۸ - ۶

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.

کتابنامه: ص. ۱۱۸؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. محمد بن حسن (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ ق. - - پرسش‌ها و پاسخ‌ها. ۲.
مهدویت - - پرسش‌ها و پاسخ‌ها. الف. عنوان. ب. عنوان: آشنایی با حضرت مهدی (عج) به گونه
پرسش و پاسخ.

۲۹۷ / ۴۶۲

۹ ی ۳ ر / ۲۲۴ BP

موسسه انتشارات مشهور

شناسنامه کتاب

نام کتاب ■ یوسف زهرا (عج)

مؤلف ■ حجت الله رحمانی

ناشر ■ مشهور

صفحه آرا و طراحی جلد ■ مصطفی جمالی

شمارگان ■ ۳۰۰۰

نوبت چاپ ■ اول / ۱۳۸۷

چاپ ■ گنج معرفت

قیمت ■ ۱۴۰۰ تومان

دفتر فروش:

انتشارات مشهور / میراث ماندگار

قم/خیابان لرم/پاساژ قدس/طبقه آخر- پلاک ۱۸۴/ص. پ ۳۳۹۶ - ۳۷۱۸۵ / تلفن ۷۸۳۱۹۳۶ - ۷۷۳۷۴۹۱

دفتر مرکزی: خیابان سمیه / کوچه ۲۴ / پلاک ۴۱۸ / تلفن: ۷۸۳۱۹۳۶ / فاکس ۷۷۳۰۳۶۵ - ۲۵۱

مشهد: چهارراه شهداء / پشت باغ نادری / پاساژ گنجینه کتاب / طبقه اول پلاک ۳۰۶ / تلفن: ۲۳۳۱۲۴

اصفهان: مرکز فرهنگی گلستان شهدای اصفهان / همراه: ۰۹۱۳۳۰۹۷۴۱۷ - ۰۹۱۳۳۱۵۱۵۵۱

ہدیہ بہ وجود مقدس ام الائمشہ
حضرت زہراؑ

ووجود مقدس بقیۃ اللہ العظیم
حضرت محمدؐ

يٰبَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّبُوا مِنْ يُّوسُفَ وَاٰخِيهِ وَلَا تَايَسُوا
 مِنْ رَّوْحِ اللّٰهِ اِنَّهٗ لَا يَايَسُ مِنْ رَّوْحِ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْكٰفِرُونَ
 ﴿٨٧﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا الضُّرُّ
 وَجِئْنَا بِبِضْعَةٍ مُّزْجَجَةٍ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا
 اِنَّ اللّٰهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾

[یوسف/ ۸۷ و ۸۸]

«ای پسران من، بروید و از یوسف و برادرش جستجو کنید و از رحمت خدا مأیوس نشوید، که جز گروه کافران از رحمت خدا مأیوس نمی‌شوند» «پس هنگامی که بر او وارد شدند گفتند: ای عزیز ما با اهل بیت خود به فقر و بیچارگی گرفتار شدیم و با متاعی ناچیز حضور تو آمدیم پس پیمانمان را بر ساز و از ما به صدقه دست‌گیری کن که خدا صدقه‌دهندگان را نیکو پاداش می‌دهد.»

فهرست

مقدمه ۱۱

بخش اول:

ویژگی‌های حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه

۱. اعتقاد به حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه از چه زمانی در بین مسلمانان به وجود آمده است؟ ۱۷.
۲. آیا در ادیان و مکاتب دیگر سخنی از منجی در آخر الزمان مطرح شده است؟ ۱۸
۳. اعتقاد اهل سنت در مورد حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه چگونه است؟ ۱۸
۴. آیا در کتب تفسیری اهل سنت هم از امام زمان عجل الله تعالی فرجه مطلبی نقل شده است؟ .. ۱۸
۵. آیا در اعتقاد اهل سنت در مورد حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه اختلافی با شیعه وجود دارد؟ ۱۹
۶. کیسانیه به چه کسانی گفته می‌شود؟ ۲۰
۷. باقریه کیانند؟ ۲۰
۸. ناووسیه چه کسانی هستند؟ ۲۰
۹. واقفیه به چه کسانی اطلاق می‌شود؟ ۲۱
۱۰. اعتقادات اسماعیلیه چگونه است؟ ۲۱
۱۱. چگونه می‌توان به باطل بودن نظریات این مذاهب مختلف و ساختگی پی برد؟ ۲۱
۱۲. شیعیان وجود حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه را چگونه اثبات می‌کنند؟ ۲۲
۱۳. چگونه با عقل می‌توان وجود امام را در هر زمان ثابت نمود؟ ۲۲
۱۴. چگونه می‌توان با روایات، وجود امام زمان عجل الله تعالی فرجه را اثبات نمود؟ ۲۶
۱۵. چرا برخی افراد همانند اهل سنت در ولادت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه تردید دارند؟ ۲۷
۱۶. آیا کسانی هم حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه را بعد از تولد و قبل از زمان غیبت دیده‌اند؟ ... ۲۸
۱۷. نام امام دوازدهم عجل الله تعالی فرجه نام پدر و مادر، القاب و کنیه‌های آن حضرت چیست؟ ۲۸
۱۸. چرا در برخی کتابها نام حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه به صورت حروف جداگانه (محم‌د) نوشته شده است؟ ۲۹
۱۹. چهره و شمایل حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه چگونه است؟ ۳۰
۲۰. آیا در قرآن کریم سخنی از امام زمان عجل الله تعالی فرجه به میان آمده است؟ ۳۱
۲۱. چگونه ممکن است آیاتی از قرآن که در زمان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نازل شده، در مورد کسی باشد که بیش از ۲۰۰ سال بعد از نزول آن تولد می‌یابد؟ ۳۳

بخش دوم:

غیبت حضرت مهدی علیه السلام

۱. معنای غیبت امام زمان علیه السلام چیست؟ ۳۷
۲. چگونه ممکن است آن حضرت در بین مردم باشند ولی مردم آن حضرت را نشناسند؟ ۳۸
۳. بحث در رابطه با غیبت امام زمان علیه السلام از چه زمانی آغاز شده است؟ ۳۸
۴. امام زمان علیه السلام چند غیبت داشته‌اند؟ ۳۹
۵. خصوصیات غیبت صغری چیست؟ ۳۹
۶. نواب خاص چه کسانی هستند؟ ۴۰
۷. آیا امام زمان علیه السلام غیر از نواب خاص، نایبان دیگری هم دارند؟ ۴۱
۸. خصوصیات غیبت کبری چیست؟ ۴۳
۹. در زمان غیبت کبری وظیفه مردم در مورد تکالیف دینی چیست؟ ۴۴
۱۰. ولایت فقیه چیست و چگونه قابل اثبات است؟ ۴۴
۱۱. آیا فلسفه‌ی غیبت امام زمان علیه السلام برای ما آشکار است؟ ۴۷
۱۲. فلسفه‌ی غیبت آن حضرت در روایات چه چیزی بیان شده است؟ ۴۷
۱۳. چگونه خداوند با غیبت امام زمان علیه السلام مردم را امتحان می‌کند؟ ۴۹
۱۴. چرا از آغاز، غیبت کبری شروع نشد بلکه ابتداءً غیبت صغری و سپس غیبت کبری اتفاق افتاد؟ ۴۹
۱۵. مردم در زمان غیبت چگونه از امام خود استفاده می‌کنند؟ ۵۰
۱۶. تعبیر به «خورشید پنهان» در مورد امام غائب به چه معناست؟ ۵۱
۱۷. چه آثاری از وجود امام غایب نصیب انسان‌ها می‌شود؟ ۵۲
۱۸. وظایف مردم در زمان غیبت کبری نسبت به امام زمان علیه السلام چیست؟ ۵۴
۱۹. از چه راهی می‌توان نسبت به امام زمان علیه السلام شناخت پیدا نمود؟ ۵۹
۲۰. معنای انتظار فرج چیست؟ ۶۰
۲۱. آیا قبل از ظهور امام زمان علیه السلام همه‌ی مردم بی‌دین می‌شوند؟ ۶۲
۲۲. در زمان غیبت برای محافظت از دین، چه باید کرد؟ ۶۳
۲۳. آیا فقط با خواندن دعاهایی خاص، می‌توان دین خود را حفظ نمود؟ ۶۴
۲۴. دعای برای فرج امام زمان علیه السلام چه اثراتی دارد؟ ۶۵
۲۵. دعاهای مخصوص امام زمان علیه السلام کدامند؟ ۶۶
۲۶. اوقاتی که زیارت امام زمان علیه السلام در آن اوقات سفارش شده کدام هستند؟ ۶۷
۲۷. چه مکانهایی به امام زمان اختصاص دارد؟ ۷۰

۲۸. آیا زیارت امام زمان علیه السلام اختصاص به زمان یا مکان خاصی دارد؟ ۷۱
۲۹. چگونه می توان نسبت به حضرت مهدی علیه السلام ادب را رعایت نمود؟ ۷۲
۳۰. چرا وقتی نام حضرت مهدی علیه السلام با لقب «قائم» برده می شود برمی خیزیم و دست بر سر می گذاریم؟ ۷۲
۳۱. عمر امام زمان علیه السلام چقدر است و آیا ممکن است کسی عمری چنین طولانی داشته باشد؟ ۷۳
۳۲. محل زندگی امام زمان علیه السلام در کجاست؟ ۷۴
۳۳. آیا امام زمان علیه السلام دارای همسر و فرزند است؟ ۷۵
۳۴. آیا در زمان غیبت کبری امکان دیدار با امام زمان علیه السلام وجود دارد؟ ۷۶
۳۵. چرا در برخی روایات، مدعی رؤیت را دروغگو خوانده اند؟ ۷۸
۳۶. چگونه می توان به فیض دیدار جمال ملکوتی امام زمان علیه السلام نایل شد؟ ۷۹
۳۷. چرا برخی افراد با اینکه توسلات و توجهات زیادی پیدا کرده اند، ولی به دیدار آن حضرت مفتخر نشده اند؟ ۸۱
۳۸. آیا نحوه ملاقات و دیدار افرادی که با آن حضرت دیدار کرده اند، یکسان بوده است؟ ۸۲
۳۹. چگونه می توان امام زمان علیه السلام را در خواب دید؟ ۸۳
۴۰. چگونه می توان فهمید که آیا کسی را که در خواب دیده ایم امام زمان علیه السلام بوده است یا خیر؟ ۸۴
۴۱. عریضه چیست و عریضه نویسی چگونه انجام می شود؟ ۸۴

بخش سوم:

علائم ظهور حضرت مهدی علیه السلام و کیفیت آن

۱. امام زمان علیه السلام کی ظهور می کنند؟ ۸۹
۲. محل ظهور امام زمان علیه السلام کجاست؟ ۸۹
۳. آیا برای ظهور آن حضرت نشانه هایی که از آنها بتوان به نزدیک بودن ظهور پی برد، وجود دارد؟ ۹۰
۴. علائم حتمیه ظهور آن حضرت چیست؟ ۹۱
۵. دجال کیست؟ ۹۳
۶. نمونه هایی از فراگیر شدن ظلم و ستم در زمان قبل از ظهور امام زمان علیه السلام ذکر کنید ۹۶
۷. اگر امام زمان علیه السلام بعد از پر شدن جهان از ظلم و ستم ظهور می کنند پس

- آیا ما باید ظلم و گناه کنیم تا در ظهور تعجیل شود؟ ۹۷
۸. تعداد یاران حضرت مهدی علیه السلام هنگام ظهور چند نفرند؟ ۹۸
۹. ویژگی‌ها و وظائف یاران مخصوص حضرت مهدی علیه السلام چیست؟ ۹۹
۱۰. آیا زنان هم جزء لشگریان حضرت مهدی علیه السلام هستند؟ ۹۹
۱۱. آیا بین عاشقان حضرت مهدی علیه السلام تعداد ۳۱۳ نفر یار واقعی وجود ندارد؟ ... ۱۰۰

بخش چهارم:

حوادث بعد از ظهور حضرت مهدی علیه السلام

۱. روش امام زمان علیه السلام در برخورد با دشمنان چگونه است؟ ۱۰۳
۲. اسلحه‌ی امام زمان علیه السلام چیست؟ ۱۰۳
۳. آیا پس از ظهور و قیام حضرت مهدی علیه السلام تمامی انسان‌ها مسلمان می‌شوند؟ ۱۰۵
۴. برنامه‌های حکومت جهانی حضرت مهدی علیه السلام چیست؟ ۱۰۵
۵. فعالیت شیطان در زمان ظهور و بعد از آن چگونه است؟ ۱۰۶
۶. رجعت یعنی چه؟ ۱۰۷
۷. آیا در قرآن نشانه‌ای از رجعت می‌توان یافت؟ ۱۰۸
۸. دورنمای رجعت در روایات چگونه آمده است؟ ۱۰۹
۹. آیا رجعت در امت‌های گذشته نیز اتفاق افتاده یا از اختصاصات امت آخرالزمان است؟ ۱۱۰
۱۰. در رجعت چه کسانی به این دنیا بر می‌گردند؟ ۱۱۱
۱۱. آیا در رجعت از پیامبران الهی نیز کسی به این دنیا باز می‌گردد؟ ۱۱۳
۱۲. آیا در رجعت، امامان معصومین علیهم السلام نیز رجعت خواهند داشت؟ ۱۱۳
۱. توجه امام زمان علیه السلام به شیعیان ۱۱۵
۲. دعا برای تعجیل در فرج ۱۱۵
۳. علم امام زمان علیه السلام به اعمال ۱۱۶
۴. تقوا، تنها راه نجات ۱۱۶
۵. وظیفه شیعه در مقام عمل ۱۱۶
۶. علت تأخیر سعادت دیدار ۱۱۷
۷. علت جدایی ۱۱۷
- منابع ۱۱۸

مقدمه

انسانها نیازهای متعدد و متفاوتی دارند و همیشه تلاش می کنند تا این نیازها را بر طرف نمایند. به عبارتی دیگر، زندگی یعنی «پاسخگویی به نیازها».

مطلبی که در این میان از اهمیت بالایی برخوردار است این نکته است که در مرحله‌ی اول انسانها باید نیازها را به خوبی شناسایی کنند و در مرحله‌ی دوم راه صحیح پاسخگویی را پیدا نمایند.

به عنوان مثال اگر انسان نیاز به آب و تشنگی خود را احساس نکند طبیعتاً دنبال آب نخواهد رفت و همچنین اگر کسی احساس تشنگی نمود ولی آب مسموم را سالم پنداشت و نوشید، اگر چه احساس تشنگی او فروکش می کند و برطرف می شود اما این عمل عواقب خطرناکی را برای او به دنبال خواهد داشت و حتی ممکن است به مرگ وی منجر شود. بنابراین در هر کدام از این دو مرحله یعنی شناخت نیاز و راه صحیح رفع آن اگر قصور و کوتاهی صورت بگیرد تعادل جسم و روح انسان به هم خورده و ناراحتیهای جسمی و روحی به وجود خواهد آمد.

از طرفی، انسان علاوه بر اینکه سعی می کند نیازهای خود را برطرف کند باید تلاش کند که در بین همه‌ی مصادیق، بهترین و کاملترین

مصدق را برای رفع نیازش انتخاب نماید.

مطلبی که در این میان نباید مورد غفلت قرار گیرد این است که نیازهای یک انسان منحصر در نیازهای جسمی نیست بلکه در ماورای این نیازهای مادی یک سری نیازهای معنوی نیز قرار دارند که نباید از آنها غفلت نمود و چه بسا که توجه نکردن به آن نیازها، مشکلاتی بس بزرگتر را در پی داشته باشد.

یکی از مهمترین این نیازهای روحی، نیاز به محبت است. انسانها هم به محبوب دیگران بودن نیازمندند و هم به محبت کردن به دیگران که حد اعلای این محبت را عشق می نامند.

اما سؤال مهم در اینجا این است که بهترین محبوبها چه کسانی هستند؟ محبت به چه کسانی می تواند مشکلات روز افزون ما را حل کند؟ قرآن کریم برترین محبوب در این عالم را خداوند متعال و اولیای او می داند^۱. و از طرفی پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله مزد رسالت خویش را محبت و مودت نسبت به اهل بیت خویش بیان فرموده است^۲ و در جای دیگر می فرماید که سود این محبت به شما بازگشت می کند^۳.

آری؛ اگر بناست کسی را دوست بداریم چرا به انسانهای بزرگی که هیچگونه ناپاکی و پلیدی در آنان راه ندارد و منحصر در مکان و محدود

۱. سوره مبارکه بقره/۱۶۵.

۲. سوره مبارکه شوری/۲۳.

۳. سوره سبأ/۴۷.

در زمان نیستند، محبت نورزیم و اگر بناست که محبوب دیگران باشیم چرا محبوب رب العالمین و اولیای کرام او نباشیم که «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ»^۱.

در این کتاب در صدد آشنایی با مولا و سروری هستیم که اگر او را بشناسیم و بدانیم که او کیست، هرگز دیگران را بر او ترجیح نخواهیم داد و لذت دیدار او را با دنیا و تمام زیباییها و لذتهایش معاوضه نخواهیم کرد چرا که به قول معروف آنچه همه خوبان دارند او یکجا دارد و از سویی در هر زمینه که بخواهیم قدم برداریم او می تواند بهترین یار و یاور و رفیق ما باشد چرا که «حَسَنَ أَوْلِيَّكَ رَفِيقاً»^۲ و او کسی نیست مگر وجود مقدس صاحب الأمر و الزمان حضرت مهدی موعود علیه السلام.

در این کتاب سعی کرده ایم که بصورت مختصر و کوتاه زوایای مختلف زندگی حضرت مهدی علیه السلام را مورد بحث قرار دهیم. برای این منظور حدود ۹۰۰ سؤال در رابطه با وجود مقدس آن حضرت که از سوی اقشار مختلف جامعه مطرح شده مورد بررسی دقیق قرار گرفته و از بین آنها موضوعاتی که بیشتر مورد سؤال بوده و اهمیت بیشتری داشته استخراج گردیده و با مطالعه حدوداً ۶۰ کتاب و مقاله، پاسخی تا حد امکان بصورت مختصر به آن سؤالات داده شده است و در تمامی مراحل

۱. سوره مبارکه توبه/۴.

۲. سوره مبارکه نساء/۶۹.

تلاش بر این بوده که در حد امکان پاسخها خلاصه، گویا و مستند باشند. در پایان از تمامی عزیزانی که در این مسیر یاریگر حقیر بوده‌اند مخصوصاً مسئولین محترم کتابخانه و مرکز تحقیقات مسجد مقدس جمکران و دوست گرامی ام مرحوم حجة الاسلام و المسلمین علیرضا حق شناس که خالصانه با بنده همراهی نمودند، تشکر وافر نموده و مزید توفیقات روز افزون این عزیزان و رحمت واسعه را برای آن مرحوم در سایه ولی الله الاعظم را از خداوند متعال خواستارم.

يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَّا الضُّرَّ وَجِئْنَا بِبِضَاعِهِ مُزْجَاهٍ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ
وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا إِنَّ اللَّهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ (يوسف/۸۸).
رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (بقره/۱۲۷).

بخش اول:

ویرگی ما حضرت مہدی

۱. اعتقاد به حضرت مهدی علیه السلام از چه زمانی در بین مسلمانان به وجود آمده است؟

در دین مبین اسلام اعتقاد به قیام کننده علیه ستمگران و برپا کننده عدل جهانی در آخر الزمان از زمان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله شروع شده است که این مطلب را از روایات متعددی که از آن حضرت نقل شده می توان به دست آورد. به عنوان نمونه به این روایت از پیامبر اکرم توجه کنید: «بشارت باد شما را به مهدی علیه السلام (و سه بار این جمله را تکرار فرمودند). او در هنگام پراکندگی مردم و وقوع گرفتاریهای سخت ظاهر می شود و زمین پر از ظلم و ستم را از عدل و داد پر می کند».

حتی این اعتقاد در آن زمان به حدی بوده که عده ای از این مسئله سوء استفاده نموده و به دروغ ادعای مهدویت نموده اند و یا اینکه در برخی مواقع مردم شخصی را مهدی موعود می پنداشته و از وی پیروی می نموده اند.

۲. آیا در ادیان و مکاتب دیگر سخنی از منجی در آخر الزمان مطرح شده است؟

در اکثر ادیان و مکاتب، پایان جهان را مثبت ارزیابی نموده و تقریباً در تمامی آنها اعتقاد به ظهور مصلح کل و منجی جهان وجود دارد و در هر دین با نام خاصی از آن منجی یاد می کنند به عنوان مثال زردشتیان او را با نام "سوشیانس (نجات دهنده جهان)"، یهودیان با نام "سرور میکائیلی"، مسیحیان وی را با نام "مسیح موعود"، هندوان با نام "منصور" و بالاخره مسلمانان با نام "مهدی منتظر" می شناسند و جالب این است که اکثر خصوصیتی که برای مصلح کل در ادیان مختلف ذکر شده، قابل انطباق بر حضرت مهدی علیه السلام می باشد.

۳. اعتقاد اهل سنت در مورد حضرت مهدی علیه السلام چگونه است؟

با توجه به روایات موجود در کتب معتبر روایی اهل سنت می توان ادعا کرد که اصل وجود یک نجات دهنده از امت پیامبر صلی الله علیه و آله در آخر الزمان نزد اهل سنت از مسلمات است تا آنجا که حتی نزدیک به ۲۰۰ نفر از بزرگان آنان احادیث حضرت مهدی علیه السلام را در کتب خود نقل کرده یا در این باره کتاب نوشته اند اگر چه برخی در نام پدر یا زنده بودن آن حضرت تشکیک نموده اند اما اصل وجود آن حضرت مورد اجماع است.

۴. آیا در کتب تفسیری اهل سنت هم از امام زمان علیه السلام مطلبی نقل شده است؟

در تفاسیر معروف و معتبر اهل سنت روایات زیادی در مورد

حضرت مهدی علیه السلام دیده می‌شود به عنوان مثال در تفسیر الدر المنثور از جلال الدین سیوطی از بزرگان اهل سنت ذیل آیه ۱۸ سوره مبارکه محمد صلی الله علیه و آله ۲۰ روایت در رابطه با حضرت مهدی علیه السلام ذکر شده است که به یکی از آنها اشاره می‌کنیم: پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرمایند: «اگر از دنیا مگر یک روز باقی نمانده باشد خداوند آن روز را آن قدر طولانی می‌کند تا فردی از خاندان مرا برانگیزاند که زمین را از عدل و داد پر سازد همانگونه که از ظلم پر شده است».

۵. آیا در اعتقاد اهل سنت در مورد حضرت مهدی علیه السلام اختلافی با شیعه وجود دارد؟

در دو مورد برخی از علمای اهل سنت با شیعیان در مورد حضرت مهدی علیه السلام اختلاف نظر دارند. یکی در تولد آن حضرت و دیگری در نام پدر آن حضرت، به این نحو که اکثر اهل سنت معتقدند امام زمان علیه السلام به دنیا نیامده و در آخر الزمان به دنیا می‌آید و قیام می‌نماید و دوم اینکه اهل سنت آن حضرت را از اولاد و فرزندان امام مجتبی علیه السلام می‌دانند در حالیکه شیعه آن حضرت را از فرزندان امام حسین علیه السلام می‌دانند.

نکته‌ی قابل ذکر اینکه در هر دو مورد برای اهل سنت خلط و اشتباهی پیش آمده که ریشه‌ی بوجود آمدن اشتباه در تولد آن حضرت را در

بحث تولد امام زمان و ریشه‌ی اشتباه در نسب آن حضرت را در بحث معرفی شخصیت حضرت مهدی علیه السلام اشاره خواهیم کرد و به پاسخ آن خواهیم پرداخت.

ناگفته نماند که با این حال، برخی از بزرگان اهل سنت به زنده بودن امام زمان علیه السلام و فرزند امام حسین علیه السلام بودن آن حضرت معتقد هستند.

۶. کیسانیه به چه کسانی گفته می‌شود؟

کسانی که محمد بن حنفیه فرزند حضرت علی علیه السلام را مهدی موعود می‌دانند و معتقدند که او نمرده است و در کوه رضوی غایب است و در آخر الزمان قیام می‌کند و جهان را از عدل و داد پر خواهد کرد. این فرقه فقط در زمان خاصی چنین ادعایی را مطرح ساختند و پس از مدتی هم نابود شدند و اکنون پیروانی ندارد.

۷. باقریه کیانند؟

کسانی که امام باقر علیه السلام را امام زمان دانسته و معتقدند آن حضرت شهید نشده و در آخر الزمان قیام خواهند نمود. امروزه از این فرقه همانند کیسانیه اثری نیست و تمامی معتقدین به این مذهب از بین رفته‌اند.

۸. ناووسیه چه کسانی هستند؟

آنها کسانی هستند که امام صادق علیه السلام را مهدی موعود دانسته و معتقدند که او زنده است و نمرده بلکه فقط از نظرها پنهان است و بعداً

ظهور خواهد کرد. این فرقه نیز همانند دو فرقه‌ی قبل از بین رفته و در حال حاضر پیروانی ندارد.

۹. واقفیه به چه کسانی اطلاق می‌شود؟

وقف و توقف به معنای ایستادن و عدم پیشروی است و از آنجا که این افراد بر امامت امام هفتم حضرت موسی ابن جعفر علیه السلام توقف نموده و امامت امامان بعد از آن حضرت را نپذیرفته‌اند به آنها واقفیه گفته می‌شود. این گروه امام هفتم را امام زمان می‌دانند و امروزه این گروه نیز نابود شده‌اند.

۱۰. اعتقادات اسماعیلیه چگونه است؟

این فرقه، اسماعیل فرزند امام صادق علیه السلام را مهدی موعود پنداشته و به پیروی از وی پرداخته‌اند و معتقدند او نمرده است و اکنون در غیبت به سر می‌برد و بعداً ظهور خواهد کرد.

۱۱. چگونه می‌توان به باطل بودن نظریات این مذاهب مختلف و ساختگی پی برد؟

فهم باطل بودن این مذاهب به چند راه ذیل است:

الف) نسب اکثر این افراد (همانند نام، نام پدر، از نسل امام حسین علیه السلام بودن، کنیه، لقب و ...) با نسبی که برای امام زمان علیه السلام در روایات آمده سازگار و هماهنگ نیست.

ب) خصوصیات اخلاقی و اجتماعی و فردی آنها با خصوصیات که

در روایات برای آن حضرت بیان شده کاملاً متفاوت است. (ج) این افراد هرگز عدالت را در سراسر عالم فراگیر نکرده‌اند. به نظر می‌آید با توجه به نکات ذکر شده و کمترین التفات نسبت به شخصیت و خصوصیات که معصومین علیهم السلام در مورد امام زمان علیه السلام بیان فرموده‌اند به راحتی می‌توان به باطل بودن این مذاهب پی برد علاوه بر اینکه اکثر این مذاهب از بین رفته و امروزه معتقدانی ندارد.

۱۲. شیعیان وجود حضرت مهدی علیه السلام را چگونه اثبات می‌کنند؟

در اعتقاد شیعیان بنا بر حکم عقل سلیم و نص صریح آیات قرآن کریم و روایات معصومین علیهم السلام، در هر زمان وجود پیامبر یا امام معصوم لازم و ضروری است و ممکن نیست زمین از حجت الهی خالی باشد. در این رابطه دلائل متعددی در کتب مختلف کلامی و روایی ذکر شده است.^۱

۱۳. چگونه با عقل می‌توان وجود امام را در هر زمان ثابت نمود؟

دلائل عقلی بر وجود امام در کتب اعتقادی و کلامی از جنبه‌های متعددی مورد بحث قرار گرفته است در برخی روایات نیز به این دلائل اشاره شده است که به عنوان نمونه به ذکر یکی از این روایات بسنده می‌کنیم:

۱. از جمله‌ی آنها در کتاب شریف اصول کافی باب الحجج تعدادی از آن دلائل ذکر گردیده است.

«جمعی از اصحاب که حمران و ابن نعمان و ابن سالم و طیار در میانشان بودند خدمت امام صادق علیه السلام بودند و جمع دیگری نیز در اطراف هشام بن حکم حلقه زده بودند. امام صادق علیه السلام رو به هشام نموده و فرمودند: ای هشام! به ما خبر نمی‌دهی که در مباحثه با عمرو بن عبید چه کردی و چگونه از او سؤال نمودی؟ هشام عرض کرد: در محضر شما شرم می‌کنم و از عظمت شما زبانم بند می‌آید. امام فرمودند: وقتی شما را به کاری دستور دادم انجام دهید. هشام جریان مباحثه‌ی خود را چنین مطرح کرد:

زمانی شنیدم شخصی به نام عمرو ابن عبید در شهر بصره گروهی را به دور خود جمع کرده و از ولایت ائمه منحرف می‌سازد. بر من تحمل چنین مسأله‌ای سخت بود به همین دلیل به سوی بصره رهسپار شدم. روز جمعه‌ای بود که وارد بصره شدم و به مسجد رفتم. جماعت بسیاری را دیدم که حلقه زده و عمرو در بین آنهاست. جامه‌ی پشمینه‌ی سیاهی به کمر بسته و عبایی به دوش انداخته بود و مردم از او سؤال می‌کردند و او پاسخ می‌گفت. از مردم خواستم که راه را برای من باز کنند و آنها نیز راه را برایم باز کردند تا اینکه روبروی او نشسته و گفتم: ای مرد دانشمند! من مردی غریبم آیا اجازه دارم سؤالاتی از شما پرسم؟

عمرو: آری بفرمایید.

هشام: آیا شما چشم دارید؟

عمرو: پسر جان این چه سؤالی است؟ چیزی را که می بینی چگونه از آن می پرسی؟

هشام: سؤالات من همین طور است.

عمرو: بپرس پسر جانم اگر چه پرسشهایت احمقانه است.

هشام: آیا شما چشم دارید؟

عمرو: آری.

هشام: با آن چه می کنید؟

عمرو: با آن انسانها را می بینم و رنگها را از هم تشخیص می دهم.

هشام: آیا شما بینی دارید؟

عمرو: آری.

هشام: با آن چه می کنید؟

عمرو: با آن می بویم.

هشام: آیا شما زبان دارید؟

عمرو: آری.

هشام: با آن چه می کنید؟

عمرو: با آن مزه ها را می چشم.

هشام: آیا شما گوش دارید؟

عمرو: آری.

هشام: با آن چه می کنید؟

عمرو: با آن صداها را می شنوم.

هشام: آیا شما عقل هم دارید؟

عمرو: آری.

هشام: با آن چه می‌کنید؟

عمرو: هر چه با اعضاء و جوارح احساس کرده‌ام با عقل تشخیص می‌دهم.

هشام: با وجود این اعضاء مگر نیازی به عقل هم هست؟

عمرو: آری.

هشام: به چه علت؟ در صورتی که تمامی اعضاء صحیح هستند دیگر چه نیازی به عقل هست؟

عمرو: پسر جان! هرگاه اعضاء بدن در چیزی که بوییده یا دیده یا چشیده یا شنیده شك کند باید به عقل مراجعه کند تا شك برطرف شود و به یقین دست پیدا کند.

هشام: پس خداوند عقل را برای برطرف کردن شك اعضاء بدن قرار داده است؟

عمرو: آری.

هشام: پس عقل لازم است و گرنه اعضاء به یقین نخواهند رسید؟

عمرو: آری.

هشام: ای عمرو! خداوند بزرگی که اعضاء بدن تو را بدون امامی که صحیح را از ناصحیح تشخیص دهد و شك را تبدیل به یقین کند وانگذاشته، آیا این همه مخلوق را در سرگردانی و شك و اختلاف واگذاشته و برای آنها امامی که در سرگردانی و شك خود به او مراجعه کنند، قرار نداده است؟

در این هنگام عمرو ساکت شد و به من جوابی نداد.
 امام صادق علیه السلام لبخندی از روی رضایت زده و فرمودند: «این سخنان را
 چه کسی به تو آموخته است؟» هاشم عرض کرد: آنچه از شما شنیده بودم
 منظم کرده و بیان کردم.^۱»

۱۴. چگونه می‌توان با روایات، وجود امام زمان علیه السلام را اثبات نمود؟

وقتی که ما معصوم بودن پیامبر و اهل بیت علیهم السلام را ثابت کردیم اگر
 معصومین مطلبی را بفرمایند برای ما آن مطلب مسلم و قطعی خواهد بود
 چرا که در وجود معصوم هیچگونه اشتباه و خطایی راه ندارد.
 در روایات زیادی شخصیت حضرت مهدی علیه السلام از زوایای متفاوت
 مطرح شده است که تعداد این روایات در کتاب منتخب الاثر ۲۷۵۰
 روایت ذکر شده است که به تعدادی از آنها به صورت فهرست‌وار اشاره
 می‌کنیم:

در ۳۸۹ روایت آمده که حضرت مهدی علیه السلام از عترت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است.
 در ۱۸۵ روایت آمده که امامان ۱۲ نفرند و آخرین آنها حضرت
 مهدی علیه السلام است.

در ۱۰۷ روایت آمده که حضرت مهدی علیه السلام نهمین فرزند امام
 حسین علیه السلام است.

۱. اصول کافی کتاب الحجج حدیث ۳.

در ۹۸ روایت آمده که حضرت مهدی علیه السلام پنجمین فرزند امام کاظم است.
 در ۱۴۵ روایت آمده که نام فرزند امام حسن عسکری علیه السلام مهدی است.
 در ۴۷ روایت آمده که حضرت مهدی علیه السلام همنام و همکنیه‌ی پیامبر است.
 بنابراین دلائل عقلی و روایی شیعیان بدون هیچگونه تردیدی امام
 دوازدهم حضرت حجة ابن الحسن علیه السلام را امام دوازدهم و زنده می‌دانند و
 در انتظار فرج شریفش به سر می‌برند.

۱۵. چرا برخی افراد همانند اهل سنت در ولادت حضرت مهدی علیه السلام
 تردید دارند؟

در کتب معتبر تاریخی در مورد تولد امام زمان علیه السلام اینگونه آمده
 که در زمان امام حسن عسکری علیه السلام خانه‌ی آن حضرت شدیداً تحت
 نظر بود و از طرف حکومت عباسی جاسوسانی گماشته شده بودند که
 گاه و بیگاه به منزل آن حضرت سرکشی کنند و به محض اینکه
 فرزندی از همسران امام یازدهم علیه السلام متولد شد، او را به قتل برسانند و
 این جاسوسان نیز به بهانه‌های متفاوت به منزل آن حضرت سرکشی
 کرده و اوضاع را به اطلاع حکومت می‌رسانند تا اینکه سرانجام زمان
 تولد حضرت مهدی علیه السلام فرا رسید و آن حضرت در نیمه شب ۱۵ ماه
 شعبان المعظم سال ۲۵۵ هجری قمری به صورتی کاملاً مخفیانه و در
 حالیکه که هیچ اثری از حمل در مادر آن حضرت مشاهده نمی‌شد پا
 به عرصه‌ی وجود گذاشتند.

۱۶. آیا کسانی هم حضرت مهدی علیه السلام را بعد از تولد و قبل از زمان غیبت دیده‌اند؟

اگر چه امام حسن عسکری علیه السلام بعد از تولد، امام زمان علیه السلام را از چشم مردم دور می‌داشت اما وقتی افراد مورد اعتماد به محضر آن حضرت شرفیاب می‌شدند، آن حضرت طفل تازه به دنیا آمده را به آنان نشان می‌دادند و بر امامت آن حضرت تأکید می‌فرمودند که در تاریخ نام این افراد و نحوه‌ی ملاقاتشان با حضرت مهدی علیه السلام آمده است. از جمله‌ی آنها به این افراد می‌توان اشاره نمود: حکیمه خاتون (عمه امام حسن عسکری) که طبق نقل تاریخ در هنگام تولد آن حضرت حضور داشته است، ابوغانم، ابوعلی خیزرانی، حسن بن حسین علوی، عبدالله ابن عباس علوی، حسن بن منذر، احمد بن اسحاق، محمد بن ایوب، معاویه بن حکیم، عثمان بن سعید و ۴۰ نفر از همراهانش و ...

۱۷. نام امام دوازدهم علیه السلام، نام پدر و مادر، القاب و کنیه‌های آن حضرت چیست؟

نام آن حضرت، محمد و کنیه‌اش ابوالقاسم و پدر بزرگوارش امام حسن عسکری علیه السلام امام یازدهم شیعیان جهان است و نام مادر گرامی‌اش نرجس می‌باشد^۱.

۱. البته در ابتدا نام مادر آن حضرت، ملیکا بوده و سپس به نرجس تغییر داده شده است. از دیگر

نامهای وی ریحانه، سوسن و صیقل می‌باشد.

القاب آن حضرت عبارتند از: هادی، صاحب الأمر، صاحب الزمان، حجة الله، بقية الله، منتظر، قائم، خلف صالح و مهدی.
کنیه‌ها: ابوالقاسم، ابوابراهیم، ابوالحسن، اباصالح.

در روایات متعددی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل شده که فرمودند: آخرین وصی و جانشین من هم اسم من و هم کنیه‌ی من است.

در بین کتب اهل سنت در ادامه‌ی برخی از روایاتی که نسب آن حضرت را از زبان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ذکر کرده چنین آمده که اسم پدر او نیز اسم پدر من است و به همین خاطر برخی افراد پنداشته‌اند که نام پدر امام زمان علیه السلام، عبدالله است و لذا در تولدش و فرزند امام عسکری علیه السلام بودن آن حضرت تردید پیدا نموده‌اند.

اما سند روایاتی که این اضافه را دارد صحیح نبوده و از نظر علم رجال قابل پذیرش نیست علاوه بر اینکه این روایت با روایات دیگر در این زمینه مطابقت ندارد.

۱۸. چرا در برخی کتابها نام حضرت مهدی علیه السلام به صورت حروف جداگانه (محم‌د) نوشته شده است؟

در رابطه با اینکه آیا در زمان غیبت امام زمان علیه السلام ذکر نام اصلی آن حضرت که همان نام پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است، جایز است یا خیر، اختلاف نظر وجود دارد و این اختلاف نظر برگرفته از اختلاف در روایات است که برخی از آنها از ذکر نام اصلی آن حضرت نهی فرموده‌اند.

در این رابطه روایات به سه دسته تقسیم می‌شوند: در برخی روایات به روشنی از ذکر نام حضرت نهی شده است، در برخی دیگر از روایات، نام آن حضرت کنایتاً ذکر شده و در برخی دیگر از روایات و زیارات نام آن حضرت به صراحت ذکر گردیده است.

نکته‌ای که در مورد این سه طایفه از روایات می‌توان متذکر شد این است که: از جمع بندی روایات اینگونه استفاده می‌شود که دستور ائمه برای برده نشدن نام آن حضرت برای حفظ جان آن حضرت، بوده است زیرا اگر دشمنان از وجود فرزندی برای امام حسن عسکری علیه السلام اطلاع پیدا می‌کردند، جان آن حضرت به خطر می‌افتاد همانگونه که با اطلاع پیدا کردن فرعون از وجود فرزندی که تخت او را واژگون خواهد کرد، بسیاری از پسران کشته شدند که مبادا آن پسر به دنیا بیاید. بنابراین در زمان حاضر که بردن نام اصلی امام زمان علیه السلام خطر جانی برای آن حضرت در پی ندارد، ذکر نام آن حضرت اشکالی نخواهد داشت!

۱۹. چهره و شمایل حضرت مهدی علیه السلام چگونه است؟

از جمع روایات متعدد شیعه و سنی چنین به دست می‌آید که شمایل حضرت مهدی علیه السلام اینگونه است: آن حضرت چهره‌ای دارد گندمگون،

ابروانی هلالی و کشیده، چشمانی سیاه و درشت و جذاب، شانه‌هایی پهن، با بینی کشیده، پیشانی بلند، دستان و انگشتانی درشت، گونه‌هایی کم گوشت و اندکی متمایل به زردی (که در اثر بیداری شب عارض شده است)، خالی مشکی بر گونه‌ی راست، اندامی متناسب و زیبا و هیأتی خوش منظر و رباینده و علامتی در پشت دارند همانند علامتی که در پشت رسول اکرم صلی الله علیه و آله بود.

۲۰. آیا در قرآن کریم سخنی از امام زمان عجل الله تعالی فرجه به میان آمده است؟

در آیات زیادی از قرآن کریم از امام زمان عجل الله تعالی فرجه، حکومت جهانی آن حضرت، خصوصیات یاران آن حضرت، برخی علائم ظهور، جهان بعد از ظهور و ... سخن به میان آمده است و برخی از محققین تعداد این آیات را تا ۲۵۵ آیه ذکر کرده‌اند.

آیاتی از قرآن کریم که درباره‌ی اهل بیت علیهم السلام نازل شده به دو گونه است: برخی آیات، معنای عامی دارند و شامل تمامی افرادی که به آن صفات نایل آیند، می‌شود و کاملترین مصداق آیه، اهل بیت علیهم السلام هستند و دسته‌ای دیگر از آیات تنها مصادیق آن اهل بیت علیهم السلام هستند و شامل غیر آنان نمی‌شود.

در این نوشتار جهت حفظ اختصار از هر دسته از آیات، نمونه‌ای بیان می‌کنیم:

دسته‌ی اول آیاتی که معنای عامی دارند و از کاملترین مصادیق آن،

امام زمان علیه السلام هستند:

«وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقاً» و (ای پیامبر)

بگو حق آمد و باطل نابود شد، آری همواره باطل نابودشدنی است.

حق در این آیه شریفه معنای عامی دارد که شامل هر نوع حقی اعم از

قرآن، رسالت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ... می شود که از جمله مهمترین مصادیق

آن قیام حضرت مهدی علیه السلام است.

امام باقر علیه السلام می فرماید: «مفهوم این سخن الهی این است که وقتی

امام قائم علیه السلام قیام می کند، دولت باطل برچیده می شود^۱ و در روایتی دیگر

چنین می خوانیم: «این آیه شریفه در هنگام تولد حضرت مهدی علیه السلام بر

بازوی مبارکش نقش بسته بود^۲».

دسته‌ی دوم آیاتی که جز در مورد امام زمان علیه السلام مصداق دیگری

ندارند:

«وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ

كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَ لِيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَ

لِيُدْخِلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئاً وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ

۱. سوره مبارکه اسراء/ ۸۱

۲. تفسیر نمونه ج ۱۲ ص ۲۳۳.

۳. همان.

ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ^۱ خدا به کسانی از شما که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده‌اند وعده داده است که حتماً آنان را در این سرزمین جانشین (خود) قرار دهد همانگونه که کسانی را که پیش از آنان بودند، جانشین (خود) قرار داد و آن دینی را که برایشان پسندیده است، به سودشام مستقر کند و بیمشان را به ایمنی مبدل گرداند (تا) مرا عبادت کنند و چیزی را با من شریک نگردانند و هر کس پس از آن به کفر گراید آنانند که نافرمانند».

مفسر بزرگ قرآن کریم، علامه طباطبایی رحمته الله در ذیل این آیه‌ی شریفه چنین آورده است: حق مطلب این است که اگر واقعاً بخواهیم حق معنای آیه را به آن بدهیم (و همه‌ی تعصبات را کنار بگذاریم) این آیه‌ی شریفه، جز با اجتماعی که بوسیله‌ی ظهور حضرت مهدی علیه السلام به زودی منعقد می‌شود، قابل انطباق با هیچ مجتمعی نیست^۲.

۲۱. چگونه ممکن است آیاتی از قرآن که در زمان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نازل شده، در مورد کسی باشد که بیش از ۲۰۰ سال بعد از نزول آن تولد می‌یابد؟

از نظر علوم قرآنی بین سبب نزول و شأن نزول چند فرق است از آن جمله اینکه سبب نزول به حادثه‌ای یا مفهومی از آیه اطلاق می‌شود که

۱. سوره مبارکه نور/۵۵.

۲. ترجمه تفسیرالمیزان ج ۱۵ ص ۲۱۹.

همزمان با نزول آیه در جامعه اتفاق افتاده یا در آستانه‌ی اتفاق افتادن است به عبارت دیگر آیه ناظر به سبب نزول است اما در مورد شأن نزول چنین شرطی لازم نیست بلکه ممکن است آیه‌ای نازل شود و مضمون آن در سالها بعد محقق شود. بنابراین آیاتی که در مورد امام زمان علیه السلام است تماماً تحت عنوان شأن نزول است نه سبب نزول.

بخش دوم:

عظمت حضرت مہدی

۱. معنای غیبت امام زمان علیه السلام چیست؟

غیبت از کلمه‌ی غیب گرفته شده و به هر چیزی که از حواس ما پنهان باشد غیب گفته می‌شود چه آن چیز نزد ما باشد و ما آن را نبینیم و چه اینکه نزد ما نباشد.

وقتی ما می‌گوییم حضرت عیسی علیه السلام غایب شده است و حضرت مهدی علیه السلام نیز غایب است معنای این دو جمله با همدیگر بسیار متفاوت است چرا که حضرت عیسی حاضر نیستند و امام زمان علیه السلام ظاهر نیستند و به عبارت دیگر آنچه از روایات در مورد معنی غیبت آن حضرت به دست می‌آید این است که امام علیه السلام در زمان غیبت در میان مردم هستند منتها با عمری طولانی و بطور ناشناس.

در دعای ندبه خطاب به آن حضرت عرض می‌کنیم: «جانم فدای تو که غایبی ولی از بین ما بیرون نرفته‌ای و با مایی»^۱.

---

۱. بنفسی انت من مغیب لم یخل منا. دعای شریف ندبه

۲. چگونه ممکن است آن حضرت در بین مردم باشند ولی مردم آن حضرت را نشناسند؟

امام صادق علیه السلام در پاسخ این سؤال به یکی از اصحابشان به نام سُدیر صیرفی چنین فرمودند: «حضرت مهدی علیه السلام از این جهت شباهت با حضرت یوسف علیه السلام دارند که برادرانش با اینکه عاقل و دانا بودند و قبلاً هم با وی زندگی می کردند ولی وقتی آن حضرت را دیدند تا خودش را معرفی نکرده بود، آنان برادرشان را نمی شناختند پس چرا مردم انکار می کنند که خدا همین عمل را نسبت به حجّت خود حضرت صاحب الامر نیز انجام دهد و آن حضرت هم در بین مردم رفت و آمد کند و در بازارشان راه برود و بر فرششان قدم بگذارد ولی او را نشناسند و این حالت ادامه پیدا کند تا هنگامی که خداوند به آن حضرت اذن دهد که خودش را معرفی کند؟^۱

۳. بحث در رابطه با غیبت امام زمان علیه السلام از چه زمانی آغاز شده است؟

با توجه به روایاتی که از معصومین نقل شده از همان زمانی که نام امام زمان علیه السلام به عنوان دوازدهمین امام و پیشوا توسط پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مطرح می شده، مطالبی در رابطه با غیبت آن حضرت نیز بیان می شده است. و حتی ائمه علیهم السلام نیز هر گاه از آن حضرت یاد می کرده اند به تناسب موقعیت

۱. قریب به این مضمون روایات دیگری نیز وجود دارد که برای اطلاعات بیشتر می توانید به

بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۲۲۳ مراجعه فرمائید.

مباحثی نیز در مورد غیبت، فلسفه‌ی آن، وظایف مؤمنین در آن زمان و ... بیان می‌فرموده‌اند. به عنوان نمونه به این روایت از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله توجه کنید: «قسم به خدایی که مرا به بشارت برانگیخت، قائم از فرزندانم غایب می‌شود به گونه‌ای که بیشتر مردم خواهند گفت خدا به آل محمد علیهم السلام احتیاجی ندارد. و بعضی دیگر در ولادت او شک می‌کنند. پس هر کس زمان غیبت را درک کرد باید دینش را نگهداری کند و شیطان را از راه شک به خود راه ندهد مبادا که او را از ملت من بلغزاند و از دین من خارج سازد!».

۴. امام زمان علیه السلام چند غیبت داشته‌اند؟

امام زمان علیه السلام دو غیبت داشته‌اند که حتی در روایات معصومین به این دو غیبت نیز اشاره شده است.

یکی غیبت صغری (کوچک) که از آغاز امامت حضرت (یعنی مقارن با شهادت امام حسن عسکری علیه السلام) شروع شد و ۶۹ سال طول کشید و پس از آن غیبت دوم آغاز شد که به غیبت کبری (بزرگ) نامیده شده است و زمان به پایان رسیدن آن همزمان با ظهور حضرت خواهد بود.

۵. خصوصیات غیبت صغری چیست؟

غیبت صغری از سال ۲۶۰ هجری قمری (سال شهادت امام یازدهم)

شروع و تا سال ۳۲۹ هجری قمری یعنی حدود ۶۹ سال طول کشید. در زمان غیبت صغری ارتباط مردم با امام به صورت کامل قطع نشد بلکه مردم توسط نایبان خاص (نمایندگان خصوصی) با امام خود مرتبط بودند و مشکلات و سؤالات خود را با آن حضرت مطرح نموده و جواب دریافت می کردند.

۶. نواب خاص چه کسانی هستند؟

نواب خاص که در طول غیبت صغری نمایندگان امام زمان علیه السلام در بین مردم بودند ۴ نفرند که به ترتیب عبارتند از:

الف: عثمان بن سعید؛ او یکی از اصحاب و شیعیان امام عسکری علیه السلام بود و بعد از شهادت آن حضرت از طرف امام زمان علیه السلام به عنوان اولین نائب انتخاب شد.

ب: محمد بن عثمان؛ او فرزند عثمان بن سعید بود که پس از درگذشت پدرش از طرف امام زمان علیه السلام به عنوان جانشین معرفی شد و دوران نیابتش حدود ۴۰ سال طول کشید.

ج: حسین بن روح نوبختی؛ او از دستیاران نزدیک محمد بن عثمان بود و پس از وفات او، به مدت ۲۱ سال با انتخاب امام نیابت آن حضرت را بر عهده داشت.

د: علی بن محمد سمری؛ پیش از وفات نایب سوم به فرمان امام، او به عنوان آخرین نماینده انتخاب شد و تا سال ۳۲۹ هجری قمری زنده بود و چند روز پیش از وفات او توقیعی از طرف امام زمان علیه السلام به این مضمون

صادر شد: «ای علی بن محمد! تو تا شش روز دیگر از دنیا خواهی رفت. کارهایت را مرتب کن و هیچ کس را به جانشینی خود قرار مده. دوران غیبت کامل فرا رسیده است و من جز با اجازه‌ی خداوند ظهور نخواهم کرد. ظهور من پس از مدتی طولانی و بعد از قساوت دلها و پر شدن زمین از ستم خواهد بود».

۷. آیا امام زمان علیه السلام غیر از نواب خاص، نایبان دیگری هم دارند؟

نیابت از طرف امام زمان علیه السلام به دو نحو ممکن است باشد یکی نیابت خاص است که در پرسش گذشته به تعداد آنان اشاره شد که اینان به صورت خاص از طرف آن حضرت به مردم معرفی شدند، اما غیر از این نایبان خاص، امام زمان نایبان دیگری دارند که از آن تعبیر به نواب عام می‌شود.

در نیابت عام کس خاصی با نام و مشخصات معین از طرف آن حضرت به مردم معرفی نشده‌اند بلکه مقصود از نیابت عامه این است که امام علیه السلام ضابطه‌ای کلی به دست می‌دهد تا در هر عصر، فرد شاخصی که آن ضابطه از همه جهات و در همه ابعاد بر او صدق می‌کند نایب امام شناخته شود و در جامعه، نماینده او گردد.

بر اساس روایات وارده در این باب، مقام نیابت عامه به وسیله خود

امامان: به ویژه حضرت حجت علیه السلام به فقیه جامع شرایط تفویض شده است، که از آن جمله می‌توان به این دو روایت اشاره کرد:

۱ - عمر بن حنظله از امام صادق علیه السلام سؤال می‌کند که اگر در مشکلات و منازعاتی که معمولاً برای آنها به حاکم یا به قضات منصوب از طرف حاکم مراجعه می‌کنند، بین دو نفر شیعه رخ داد چه کنند؟ آیا می‌توانند به حاکم وقت و یا قضات منصوب از طرف آنان مراجعه نمایند و مشکلاتشان را حل نمایند.

حضرت در پاسخ فرمود: مراجعه به آنها حرام است، زیرا رجوع به آنها رجوع به طاغوت است و خدای سبحان مراجعه به طاغوت را نهی کرده است. او دوباره سؤال کرد: پس چه کنند؟ زیرا در صورت عدم مراجعه، حقشان ضایع می‌شود.

حضرت با ذکر معیارهایی علمای واجد شرایط را برای آنها معرفی کرده، می‌فرماید: "ینظران (إلی) من کان منکم ممن قد روی حدیثنا ونظر فی حلالنا وحرماننا و عرف أحكامنا فلیرضوا به حکماً فإنی قد جعلته علیکم حاکماً، فإذا حکم بحکمنا فلم یقبله منه فإنما استخفّ بحکم اللّٰه وعلینا ردة، والرآءة علینا الرآءة علی اللّٰه وهو علی حدّ الشرک باللّٰه..." (اصول کافی، ج ۱، ص ۶۷، ح ۱۰)

خودتان از فقهای شیعه کسی را انتخاب کنید که حدیث ما را روایت کرده و در حلال و حرام ما نظر نموده و احکام ما را شناخته است و مشکل خود را از طریق او حل نمایید، زیرا آنان از طرف من منصوبند و من نیز آنها را بر شما حاکم قرار دادم. اگر پس از مراجعه به آنان و بیان حکم،

طرفین دعوا حکم را نپذیرند، ما را رد کرده‌اند و حکم خدا را سبک شمرده‌اند، ورد بر ما در حقیقت رد بر خداست و چنین شخصی در حدّ مشرک به خدا خواهد بود."

۲ - اسحاق بن یعقوب بعد از طرح مسائلی از حضرت مهدی علیه السلام جواب آنها را طلب می‌کند. امام در توقیعی که در ذیل آن نامه به وسیله نایب دوم خود محمد بن عثمان عمروی می‌فرستد، از جمله مسائلی که در آن اشاره کرده اینک: "...أما الحوادث الواقعة فارجعوا فيها إلى رواة حديثنا فإنهم حجتي عليكم..."^۱؛ "اما در حوادثی که پیش می‌آید به راویان حدیث ما مراجعه کنید، زیرا آنان حجت من بر شمایند..."

۸. خصوصیات غیبت کبری چیست؟

با درگذشت نایب چهارم در سال ۳۲۹ هجری قمری غیبت کبری آغاز شد و تا زمانی که خدا بخواهد ادامه پیدا خواهد کرد. در این دوره از غیبت، هیچ کس به عنوان نایب خاص امام زمان علیه السلام مطرح نیست و اگر کسی ادعا کند که از طرف امام علیه السلام نمایندگی خصوصی همانند نواب اربعه دارد، دروغگوست و نباید به او اعتماد کرد و نباید نظریاتش را پذیرفت.

۹. در زمان غیبت کبری وظیفه مردم در مورد تکالیف دینی چیست؟

امام زمان علیه السلام در نامه‌ای که به چهارمین نایب خاص خویش نوشتند در مورد اینکه در زمان غیبت کبری به چه کسی مراجعه کنیم چنین فرموده‌اند: «و اما در مورد مسایل و حوادثی جدیدی که برای شما پیش می‌آید به کسانی که احادیث ما را روایت می‌نمایند رجوع کنید. این افراد حجت من بر شما و من حجت خدا بر همه‌ی شما هستم»^۱.

بنابراین همانگونه که انسان در هر زمینه از مسایل زندگی خویش به متخصصین و اهل فن آن علم مراجعه می‌کند در زمان غیبت نیز باید در مسایل دینی خویش به متخصصین علوم اهل بیت علیهم السلام که همان مراجع معظم تقلید هستند، مراجعه کند. اینان در حقیقت نایبان عام امام زمان علیه السلام در بین مردم هستند و به همین علت تخلف از دستورات آنان به نوعی تخلف از فرمایشات امام زمان علیه السلام خواهد بود.

بحث ولایت فقیه نیز از همین جا سرچشمه می‌گیرد که اطاعت و پیروی از وی لازم بوده و مخالفت با آن جایز نیست.

۱۰. ولایت فقیه چیست و چگونه قابل اثبات است؟

ولایت فقیه اصطلاحی است برای نظام حکومت اسلامی پس از ائمه طاهرین علیهم السلام. ولایت در این اصطلاح به معنای حکومت و زمامداری امور جامعه است و ولایت فقیه به مفهوم زمامداری جامعه اسلامی از سوی

۱. غیبت شیخ طوسی ص ۱۷۶.

کسی است که به مقام اجتهاد در فقه رسیده و حائز شرایط رهبری جامعه اسلامی می باشد.

موضوع اصلی ولایت فقیه این است که در زمان غیبت امام معصوم علیه السلام چه باید کرد؟ آیا امت اسلامی باید بدون رهبر باشد؟ یا باید به رهبری طاغوت تن دهد یا باید بهترین کسی را که از نظر علم و زهد و تقوا و مدیریت سیاسی، کمترین فاصله را با معصوم دارد به رهبری امت اسلامی پردازد؟

در واقع ولایت فقیه به این معناست که در عصر غیبت به نیابت از امام زمان علیه السلام ولی فقیه، رهبری و زمام امور جامعه را بر عهده دارد تا امت، گرفتار هرج و مرج و تعبد به حاکمیت طاغوت نشود و احکام و ارزشهای الهی در جامعه عملی گردد. و فقیه علاوه بر منصبهای ولایت در افتاء، اجرای حدود، اختیارات قضایی، نظارت بر حکومت و امور حسیه، در مسائل سیاسی و اجتماعی نیز ولایت دارند.

فقهاء و متفکران اسلامی برای اثبات ولایت فقیه و مشروعیت حکومت ولایی و وجوب اطاعت از اوامر ولی فقیه به دلایل نقلی - اعم از آیات و روایات پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام - و دلایل عقلی متعددی تمسک جسته‌اند که بیان هر یک و چگونگی دلالت هر کدام بر ولایت فقیه، نیازمند بررسی‌های مفصل با استفاده از روش خاص خود، یعنی اجتهاد می‌باشد که ما در اینجا برای رعایت اختصار به ذکر یک دلیل اکتفا می‌کنیم:

یکی از دلایلی که برای اثبات ولایت فقیه مطرح شده این است که: اولاً ولایت بر اموال و اعراض و نفوس مردم، از شؤون ربوبیت الهی است

و فقط با نصب و اذن خدای متعال، مشروعیت می‌یابد و ثانیاً خداوند این حق قانونی را به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امامان معصوم علیهم السلام داده است و ثالثاً در زمانی که مردم از وجود رهبر معصوم محرومند، یا باید خدای متعال از اجرای احکام اجتماعی صرف نظر کرده باشد، یا اجازه اجرای آن را به کسی که اصلح از دیگران است، داده باشد تا نقض غرض و خلاف حکمت لازم نیاید و با توجه به باطل بودن فرض اول، فرض دوم ثابت می‌شود؛ یعنی ما از راه عقل کشف می‌کنیم که چنین اذن و اجازه‌ای از طرف خدای متعال و اولیای معصوم علیهم السلام صادر شده است؛ و رابعاً فقیه جامع‌الشرایط، همان فرد اصلحی است که هم احکام اسلام را بهتر از دیگران می‌شناسد، هم ضمانت بیشتری برای اجرای آن دارد و هم در مقام تأمین مصالح جامعه و تدبیر امور مردم کارآمدتر است. و خامساً تشکیل حکومت توسط ولی فقیه جامع‌الشرایط مستلزم اطاعت سایر افراد جامعه از فرامین چنین فقیهی است، بنابراین اطاعت از ولایت فقیه عقلاً نیز واجب می‌باشد.

دقت در دلیل عقلی و تبیین فلسفی نظام ولایت فقیه، بیانگر آن است که صرف نظر از ادله فقهی و تعبدی، عالی‌ترین وجه حکومت اسلامی که مطلوبیت دارد، حاکمیت معصوم علیهم السلام است؛ اما در اسلام چون ارزش‌ها دارای مراتب بوده و بی‌شک حکومت نیز یک ارزش است، با عدم دسترسی به معصوم، باید کسی را برای حاکمیت برگزید و از او اطاعت کرد که در علم و عمل، شبیه‌ترین مردم به معصوم علیهم السلام باشد و آن فقیه جامع‌الشرایط است که

از جهت صلاحیت‌ها، شباهت بیشتری به معصوم علیه السلام دارد.^۱

۱۱. آیا فلسفه‌ی غیبت امام زمان علیه السلام برای ما آشکار است؟

اینکه چرا امام زمان علیه السلام غایب شده است تمام فلسفه‌ها و اسرار آن بر ما روشن نیست و حتی در احادیث معصومین علیهم السلام آمده که «سر اصلی غیبت آشکار نمی‌شود مگر بعد از ظهور آن حضرت همانگونه که هدف از کاشتن درخت معلوم نمی‌شود مگر پس از به ثمر نشستن میوه»^۲ ولی با این حال باید یک نکته را متذکر شد که شاید رمز اساسی این باشد که بدون شک نصب امامان معصوم از طرف خداوند متعال برای هدایت و رهبری کردن مردم در راه رسیدن به کمال است و این هدف در صورتی تحقق پیدا می‌کند که مردم آمادگی کامل برای بهره‌برداری از این هدایت الهی را داشته باشند. اما متأسفانه مشکلات و سختی‌ها و محدودیتهایی که از زمان امام دهم علیه السلام به بعد بر امامان وارد شد نشان داد که زمینه‌ی لازم جهت استفاده از هدایت‌های ائمه وجود ندارد از این رو خداوند امام دوازدهم را در پس پرده‌ی غیبت قرار داد تا زمانی که این آمادگی در مردم ایجاد شود.

۱۲. فلسفه‌ی غیبت آن حضرت در روایات چه چیزی بیان شده است؟

با بررسی روایات معصومین علیهم السلام به این مطلب پی می‌بریم که اساساً در

۱. مجموعه پرسشها و پاسخهای دانشجویی، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها ج ۱۵ ص ۷۸.

۲. در این زمینه رجوع شود به کمال‌الدین ج ۲، ص ۴۸۱ و علل الشرایع، ج ۱، ص ۲۴۵.

رابطه با فلسفه‌ی غیبت آن حضرت به سه نکته تأکید ویژه شده است که عبارتند از:

الف) آزمایش مردم؛ یکی از سنتهای ثابت الهی که در بسیاری از آیات شریفه‌ی قرآن بر آن تأکید شده، موضوع آزمایش و امتحان مردم است.^۱ خداوند انسانها را در سختیها و خوشیها به گونه‌های متفاوت می‌آزماید و این امتحان بدون استثناء برای همه‌ی مردم خواهد بود. یکی از موضوعاتی که خداوند انسانها را با آن می‌آزماید، غیبت امام زمان علیه السلام است. که حتی در روایات، از سخت‌ترین آزمایشهای الهی شمرده شده است.

ب) حفظ جان امام؛ علت دیگری که در برخی روایات برای غیبت آن حضرت ذکر شده این است که خداوند به وسیله‌ی غیبت، جان آن حضرت را از خطر کشته شدن حفظ نموده است و تا زمانی که به وسیله‌ی ظهور جان آن حضرت در خطر بیفتد، غیبت ادامه پیدا خواهد کرد.^۲

ج) نداشتن بیعتی با سمتگران؛ حسن بن فضال از امام رضا علیه السلام در مورد علت غیبت امام دوازدهم سؤال کرد حضرت در پاسخ فرمودند: «برای اینکه وقتی قیام می‌کند بیعت کسی در گردن او نباشد»^۳

۱. به عنوان نمونه به آیه ۱۵۵ از سوره مبارکه بقره و آیات ۲ و ۳ از سوره مبارکه عنکبوت مراجعه فرمایید.

۲. علل الشرائع، ج ۱، ص ۲۴۳.

۳. الخرائج، ج ۲، ص ۹۶۵.

۱۳. چگونه خداوند با غیبت امام زمان علیه السلام مردم را امتحان می کند؟

همانگونه که ذکر شد در روایات آمده که امتحان با غیبت امام زمان علیه السلام از سخت ترین نوع امتحانات الهی است که شاید این سختی از دو جهت باشد:

اولاً: از جهت اصل غیبت که چون طولانی می شود عده ی زیادی از مردم در اصل وجود آن حضرت دچار شک و تردید می شوند و حتی وجود حضرت را منکر می شوند.

ثانیاً: از نظر سختی ها و فشارهایی که در دوران غیبت بر مردم وارد می شود و مردم را دگرگون می سازد به گونه ای که حفظ ایمان کاری بسیار دشوار می گردد.

جابر جعفی می گوید از امام باقر علیه السلام سؤال کردم فرج شما کی خواهد بود؟ حضرت فرمود: هیهات؛ هیهات؛ فرج ما نمی رسد مگر زمانی که غربال (بیخته) شوید و باز غربال شوید و باز غربال شوید تا اینکه کدورت ها و ناصافی ها برود و صافی ها و صفا بماند!

۱۴. چرا از آغاز، غیبت کبری شروع نشد بلکه ابتداءً غیبت صغری و سپس غیبت کبری اتفاق افتاد؟

یقیناً برای مردمی که از زمان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله امام و رهبر خود را در بین خود داشتند و در سختی ها و مشکلات زندگی به آن بزرگواران پناه

می بردند، مشکل بود که یک مرتبه غیبت امام را هضم کنند و عواقب خطرناکی ممکن بود این غیبت در پی داشته باشد، به همین علت می بینیم از زمان امام نهم به بعد، ائمه‌ی معصومین علیهم السلام سعی می کردند کمتر در بین مردم ظاهر شوند و بدین وسیله کم کم مردم را برای پذیرش غیبت آماده می کردند. همین برنامه در زمان امام زمان علیه السلام با شروع غیبت صغری و وجود نایبان خاص آن حضرت ادامه یافت و سپس وقتی مردم آمادگی لازم را پیدا نمودند، غیبت کبری آغاز گردید.

۱۵. مردم در زمان غیبت چگونه از امام خود استفاده می کنند؟

آنچه مسلم است این است که معنای غیبت امام همانگونه که قبلاً ذکر شد این نیست که ارتباط امام با مردم به صورت کامل قطع باشد و هیچگونه استفاده‌ای مردم از امام خویش نداشته باشند بلکه با توجه به روایات، مردم در زمان غیبت امام خویش بهره‌های فراوانی از وی می‌برند. به عنوان مثال به روایت زیر توجه نمایید: «جابر بن عبد الله انصاری از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سؤال کرد: آیا شیعه در زمان غیبت قائم علیه السلام از وی بهره می‌برد؟ آن حضرت در پاسخ فرمودند: آری؛ سوگند به آن کسی که مرا به پیامبری برانگیخت مردم از وی در زمان غیبتش بهره می‌برند همانند بهره‌ای که از خورشید می‌برند اگر چه ابرها آنرا پوشانده باشند^۱». بنابراین استفاده از امام زمان علیه السلام تشبیه به خورشید پنهان شده است

۱. کمال الدین ج ۱ ص ۲۵۶. چندین روایت دیگر به همین مضمون از امام سجاد و امام صادق و

امام زمان علیهم السلام مورد تایید و تأکید قرار گرفته است.

نه به از بین رفتن و نبودن خورشید که میان این دو فرق بسیار است.

۱۶. تعبیر به «خورشید پنهان» در مورد امام غائب به چه معناست؟

برای بهتر فهمیدن این روایت توضیح مختصری در رابطه با خورشید و اثرات بسیار زیاد آن بر موجودات زنده لازم است. رشد موجودات زنده، تغذیه‌ی آنها، آبیاری زمین‌ها، زیبایی گلها، ریزش باران و برف و ... همه و همه بستگی به نور آفتاب بستگی دارد. اما نکته‌ی مهم این است که خورشید دارای دو نوع نورافشانی است یکی مستقیم و دیگری غیر مستقیم. در نورافشانی مستقیم اشعه و نور آفتاب بدون هیچگونه حایلی بر زمین می‌تابد ولی در نورافشانی غیر مستقیم ابرها مانع تابش نور مستقیم خورشید شده و نور ماتی از خورشید بر زمین پخش می‌کنند. حال این سؤال پیش می‌آید که آیا اثرات و برکات وجود خورشید، مخصوص تابش نور مستقیم آن است یا اینکه در حالتی که خورشید پشت ابر است هم این اثرات وجود دارد؟ در جواب به این پرسش باید گفت: اگر چه مقداری از اثرات نور خورشید همانند گرمای بیشتر و کشتن انواع میکروبها مربوط به تابش مستقیم آن است اما بسیاری از اثرات حیات بخش خورشید در زمان تابش غیر مستقیم نور آن نیز وجود دارد و مختص تابش مستقیم نیست. و به همین دلیل در کشورها و یا شهرهایی که چندین ماه از سال ابرها سراسر آسمان را پوشانده و آفتاب دیده نمی‌شود، گرما و نور کافی برای رشد و نمو گیاهان وجود داشته و زیبایی گلها و رسیده میوه‌ها و غلات و بسیاری از اثرات تابش

نور مستقیم آفتاب را می توان مشاهده نمود. نتیجه ای که از این مقدمه به دست می آید این است که در زمان غیبت اگر چه مردم همانند زمان حضور امام، نمی توانند از امام خویش بهره مند شوند ولی غیبت به این معنا نیست که برکات وجودی امام به کلی از مردم سلب می شود بلکه مردم در بسیاری از مراحل زندگی مادی و معنوی خویش می توانند از برکات امام خویش استفاده کنند.

۱۷. چه آثاری از وجود امام غایب نصیب انسان ها می شود؟

با توجه به پاسخ پرسش قبل به چند اثر از آثار وجودی حضرت مهدی علیه السلام اشاره می کنیم:

الف) ثبات و امنیت زمین و زمینیان؛ یکی از دلایل بر ضرورت وجود حجت در هر زمان، در روایات اینگونه بیان شده است که «اگر حجت الهی در زمین نباشد زمین اهلش را فرو خواهد برد»^۱ بنابراین اگر نظم جهان برپاست، و عالم بر مدار خویش می گردد به خاطر گل روی یوسف فاطمه علیها السلام است و آن حضرت به همین برکت وجودی خویش در روایتی اینگونه اشاره فرموده که: «یقیناً من امان برای اهل زمینم همانگونه که ستارگان امان برای اهل آسمان هستند»^۲.

ب) پاسداری از دین خدا؛ با توجه به اینکه یکی از مهمترین وظایف

۱. لولا الحجة لساخت الارض باهلها. بحار الأنوار ج ۵۷ ص ۲۱۳.

۲. وانی لأمان لأهل الأرض كما أن النجوم أمان لأهل السماء. احتجاج طبرسی ج ۲ ص ۴۶۹.

امام در هر زمان، تبیین تکالیف دینی مردم و جلوگیری از تحریف در دین خدا می‌باشد این وظیفه در دوران غیبت همچنان باقی است و امام اگر چه در ظاهر در پس پرده‌ی غیبت است اما همیشه مسیر دین را راهنمایی می‌نماید تا مبادا دین از مسیر حقیقی‌اش جدا گردیده و به انحراف بگراید.

ج) دستگیری و یاری مؤمنین در سختی‌ها و مشکلات؛ یکی از برنامه‌هایی که در زندگی تمامی معصومان علیهم السلام وجود داشته این بوده که آن بزرگواران همیشه ملجأ و پناهگاه مردم در سختی‌ها و مشکلات بوده‌اند و با نهایت دلسوزی سعی در رفع آن مشکلات و سختی‌ها می‌نموده‌اند. این حالت در زمان غیبت امام نیز وجود دارد و مردم با واسطه یا بی‌واسطه مشکلاتشان را به محضر امام خویش عرضه می‌دارند و لطف آن حضرت شامل حال آنان شده و به رفع مشکلاتشان منتهی می‌شود.

د) تربیت افراد آگاه و پاک؛ آنگونه که از برخی روایات برمی‌آید گروه کوچکی از آماده‌ترین افراد که سری پرشور از عشق به خدا و دلی لبریز از ایمان و وفاداری کامل نسبت به امام خویش دارند همواره با امام خویش در ارتباطند و از این طریق تدریجاً آمادگی بیشتری پیدا کرده و بر نورانیت وجودی خویش می‌افزایند و بعضاً به رفع مشکلات مردم به امر آن حضرت اقدام می‌نمایند که این توفیق برای برخی افراد فقط در چند دقیقه و برخی چند ساعت و برخی چند روز حاصل شده و عده‌ای نیز

سال‌ها با آن عزیز دلها در ارتباط دائم بوده و از محضر نورانیش کسب فیض می‌نمایند.^۱

ه) امید بخشی؛ همیشه وجود فرمانده در مقر فرماندهی، سربازان را به تلاش بیشتر وامی‌دارد و باعث تقویت امید در بین آنان می‌شود ولی همین که خبر کشته شدن فرمانده اگر چه به دروغ در بین سربازان پخش شود، شیرازه‌ی لشکر از هم پاشیده شده و نظم آنان به هم خواهد خورد همانگونه که شایعه‌ی کشته شدن پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در جنگ احد ضرر سنگینی به سربازان اسلام وارد نمود.

شیعیان در زمان غیبت، هر چند امام خویش را در میان خود نمی‌بینند اما می‌دانند او در بین آنهاست و آنها را می‌بیند و سختی‌ها و غصه‌های آنان را می‌داند. همین اعتقاد روحیه و اثر روانی بالایی از امید در آنها ایجاد می‌کند چرا که آنها در هیچ حالتی خود را تنها و بی‌یاور نمی‌بینند.

۱۸. وظایف مردم در زمان غیبت کبری نسبت به امام زمان علیه السلام چیست؟

رابطه‌ی بین امام و مردم همانند رابطه‌ی بین پدر و فرزند است که اگر از طرفی پدر وظیفه‌ی تربیت فرزند را بر عهده دارد، فرزند نیز در قبال پدر وظایفی را بر عهده دارد که در صورتی که در انجام آنها کوتاهی کند عاق خواهد شد. بنابراین باید پذیرفت که با توجه به اینکه اگر آن

۱. در روایتی آمده که همواره ۳۰ نفر در محضر آن حضرت هستند و به فرمان آن حضرت

مشکلات مردم را حل می‌کنند. غیبت نعمانی ص ۹۹.

حضرت امام ماست ما هم مأموم آن حضرت هستیم و هر امامی را بر گردن مأمومان خویش حقوقی است و ما هم در مقابل آن جان جهان وظایف و تکالیفی داریم که در صورتی که در انجام آنها کوتاهی کنیم از مسیر هدایت الهی منحرف گشته و در صورت تداوم این کوتاهی خدای نکرده عاق آن حضرت خواهیم شد.

تکالیف مردم در زمان غیبت امام زمان علیه السلام بسیار است و حتی برخی بزرگان تا ۸۰ وظیفه را برای مردم ذکر کرده‌اند^۱ ولی ما برای رعایت اختصار به چند وظیفه‌ی مهم‌تر اشاره می‌کنیم:

الف) معرفت و شناخت نسبت به امام زمان علیه السلام؛ اولین و مهم‌ترین وظیفه‌ی ما در زمان غیبت، شناخت وجود مبارک آن حضرت است چرا که در صورت کوتاهی کردن در این وظیفه و نشناختن آن حضرت مردن انسان همانند مردن زمان جاهلیت خواهد بود.^۲

گر معرفت دهندت بفروش کیمیا را

ور کیمیا دهندت بی معرفت، گدایی

فضیل بن یسار می‌گوید از امام صادق علیه السلام در مورد معنای این آیه که می‌فرماید: «روزی که هر گروهی را با امام خویش می‌خوانیم»^۳ سؤال کردم حضرت فرمودند: «امام خویش را بشناس زیرا اگر امام خود را

۱. وظائف منتظران، واحد تحقیقات مسجد مقدس جمکران.

۲. مضمون روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله کافی ج ۱ ص ۳۷۷.

۳. سوره مبارکه اسراء/۷۱.

بشناسی تأخیر و تقدیم این امر (ظهور حضرت مهدی علیه السلام) به توزیان نمی‌رساند^۱.

ب) انتظار فرج؛ فرج به معنی گشایش و برطرف شدن مشکل است و انتظار فرج یعنی اینکه انسان منتظر باشد که با ظهور امام زمان علیه السلام حکومت عدل الهی تشکیل گردیده و مشکلات اساسی نه تنها مسلمانان بلکه مشکلات بشریت برطرف شود که این انتظار از سوی ائمه‌ی معصومین علیهم السلام یکی از بهترین و برترین اعمال در زمان غیبت امام زمان علیه السلام، شمرده شده است^۲.

ج) تلاش برای محافظت از دین خود؛ همانگونه که در مباحث گذشته مطرح شد یکی از فلسفه‌های غیبت، امتحان و آزمایش مردم است و در احادیث زیادی بر مشکل بودن محافظت از دین در آخر الزمان اشاره شده است^۳ که با توجه به این روایات یکی از مهم‌ترین وظایف مردم در زمان غیبت حفظ دین خویش از تمامی چیزهایی است که دینداری را به مخاطره می‌اندازد.

د) دعا برای سلامتی و فرج آن حضرت؛ یکی از عباداتی که از فضیلت بسیاری برخوردار بوده و در آیات شریفه‌ی قرآن نیز مورد تأکید

۱. کافی ج ۱ ص ۳۷۱.

۲. النجم الثاقب ص ۵۰۵.

۳. حضرت علی علیه السلام می‌فرماید: وقتی پیش خواهد آمد که ضربت شمشیر بر مؤمن آسان‌تر است

از به دست آوردن یک درهم از حلال. نهج البلاغه خطبه ۲۲۹.

قرار گرفته، دعا کردن است و طبیعی است مؤمنی که مسلمانان و دیگر مؤمنان را برادر دینی خویش می‌داند هرگز در دعا کردن به آنان کوتاهی نخواهد کرد.

سید ابن طاوس در مورد دعا برای امام زمان عجل الله تعالی فرجه چنین می‌گوید: «آنگاه که دعا کردن به برادر دینی این همه فضیلت و ثواب دارد معلوم است که فضیلت دعا کردن برای سلطان جهان و جان هستی چقدر خواهد بود. سلطانی که سبب وجود توست و هر چیزی که به تو و هر انسانی می‌رسد از برکت وجود اوست. پس مبادا خود یا کس دیگری را در دعا بر او مقدم داری و مبادا تصور کنی که آن حضرت به دعای ما نیازمند است».

صاحب‌دلان چو رو بسوی خدا کنند

اول به جان گمشده‌ی خود دعا کنند

ه) توسل و حفظ ارتباط با آن حضرت؛ یکی دیگر از وظایف

شیعیان در زمان غیبت، حفظ ارتباط با آن حضرت و توسل به آن بزرگوار است. همانگونه که برای رسیدن به هر هدفی وسیله‌ای نیاز است، برای رسیدن و قرب به پروردگار عالم نیز، پاک‌ترین و نزدیک‌ترین افراد به خداوند می‌توانند بهترین وسیله برای برقراری ارتباط با آن ذات مقدس باشند و چه کسی پاک‌تر است از کسانی که خداوند در کتاب خویش پاکی آنان را اعلام فرموده و دوری آنان از هرگونه پلیدی را تایید فرموده

است و آنان کسانی نیستند جز اهل بیت پاک پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله.
توسل یعنی وسیله قرار دادن و این کلمه از آیه‌ی شریفه‌ی ۳۵ از سوره مبارکه‌ی مائده گرفته شده است.^۱ توسل در روایات ما بسیار مورد تأکید قرار گرفته و در دعاها و زیارات زیادی از آن صحبت شده است مانند دعای توسل^۲، زیارت عاشورا^۳ و زیارت جامعه‌ی کبیره^۴.

البته این نکته را هم باید در نظر داشت که توسل عبادتی است ارزشمند و با عظمت، چه در توسل حاجتی از خداوند طلب شود یا خیر. ولی چه غافلند کسانی که در توسل به آن حضرت فقط و فقط در پی حوائج مادی خود هستند و جز حل شدن مشکلات مادی و شخصی خود چیزی دیگر نمی‌بینند. پس باید دقت نمود که مبادا با غوطه‌ور شدن در مسایل دنیا از نیازهای معنوی خود غافل شویم و توجه کنیم که در توسلات و اشک و ناله‌ها از معصومین علیهم السلام چه می‌خواهیم و چه باید بخواهیم.

و) مراعات ادب نسبت به آن حضرت؛ یکی از نشانه‌های مؤمنین مراعات ادب نسبت به دیگر مؤمنان است و طبیعی است هر قدر شخصیت فرد مقابل بیشتر و بالاتر و والاتر باشد، این مراعات ادب ضروریش‌تر و

۱. «یا ایها الذین آمنوا اتقوا الله وابتغوا الیه الوسیله» ای کسانی که ایمان آورده‌اید تقوای الهی پیشه کنید و وسیله‌ای برای تقرب به او طلب کنید.

۲. انا توجهنا و استشفعنا و توسلنا بک الی الله

۳. یا ابا عبد الله انی اتقرب الی الله و ... بموالاتکم و بالبراءه من اعدائکم.

۴. و متقرب بکم الیه.

مهم‌تر خواهد بود. حال اگر شخصی بخواهد ادب در مقابل کسی داشته باشد که تمام هستی‌اش مدیون اوست و در سراسر زندگی مشمول الطاف او بوده است، این ادب در چه حدی از ضرورت خواهد بود؟

۱۹. از چه راهی می‌توان نسبت به امام زمان علیه السلام شناخت پیدا نمود؟

راههای شناخت انسان نسبت به امام عصر علیه السلام بسیار است و در این مختصر به عنوان نمونه به چند راه که راههای اساسی محسوب می‌شوند ذکر می‌گردد:

الف) مطالعه کتابهای مرتبط با آن حضرت؛ اولین راه این است که انسان با مطالعه کتابهایی که در مورد شخصیت و فضایل آن حضرت تألیف شده تا حدودی نسبت به آن حضرت شناخت پیدا نماید. با توجه به اهمیت این شناخت شایسته است انسانها با اختصاص مقداری از اوقات خود در طول شبانه روز به مطالعه کتابهایی که در مورد آن حضرت نوشته شده است به این وظیفه‌ی خود جامه‌ی عمل بپوشانند خصوصاً در اوقاتی که به نحوی به آن حضرت مرتبط است. تعداد کتابهایی که در رابطه با آن حضرت نوشته شده زیاد است که برای آشنایی بیشتر به فهرست منابع این کتاب مراجعه نمایید.

ب) تأمل و تدبر در دعاها و زیارات مربوط با آن حضرت؛ یکی از موضوعاتی که برای مطالعه و شناخت امام زمان علیه السلام بسیار مفید و راهگشاست، همانا دعاها و زیاراتی است که از معصومین در مورد آن حضرت صادر شده است. برخی از زیارات در مورد همه معصومین علیهم السلام

وارد شده همانند زیارت جامعه‌ی کبیره و برخی از آنها مختص به امام زمان علیه السلام است همانند زیارت آل یس، زیارت مخصوص روز جمعه، دعای ندبه و...^۱

ج) دعا و استغاثه به درگاه خداوند متعال؛ یکی از مهمترین راهها برای شناخت آن حضرت دعا، استغاثه و طلب شناخت از خداوند متعال است همانگونه که در دعایی که در زمان غیبت به خواندن آن سفارش شده اینگونه آمده است «خدایا حجت (امام زمان علیه السلام) را به من بشناسان چرا که اگر من حجت تو را نشناسم از دینم گمراه خواهم شد»^۲.

البته این نکته را هم نباید از نظر دور داشت که در مورد هر عبادتی نیات، اعمال و رفتار انسان بستگی کامل به شناخت انسان دارد و به همین علت هم هر چه شناخت انسان نسبت به آن حضرت بیشتر باشد، اعمال و رفتار او کامل تر خواهد بود و در نتیجه بیشتر مورد رضایت آن حضرت و ذات باری تعالی قرار خواهد گرفت.

۲۰. معنای انتظار فرج چیست؟

در روایات معصومین علیهم السلام فواید و فضایل زیادی برای انتظار فرج شمرده شده است از آن جمله روایات زیر است:

۱. برای آشنایی بیشتر با این دعاها و زیارات به پاسخ پرسشی که در این مورد است مراجعه کنید.

۲. اللهم عرفنی حجتک فانک إن لم تعرفنی حجتک ضللت عن دینی. مفاتیح الجنان، دعا در

غیبت امام زمان علیه السلام.

- انتظار فرج بهترین و برترین اعمال است
- منتظر ظهور همانند کسی است که امام زمان علیه السلام را درک کرده است.
- منتظر ظهور همانند کسی است که در راه خدا در خون خود غلطیده باشد.
- منتظر ظهور همانند کسی است که در خیمه‌ی آن حضرت باشد.
- منتظر ظهور همانند کسی است که شمشیر خود را برهنه نموده و در مقابل پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از جان آن حضرت دفاع می‌کند.
- از این روایات و امثال آن ارزش و اهمیت انتظار فرج فهمیده می‌شود و روشن است عملی که دارای این عظمت و اهمیت است با ادعای منتظر بودن و ... حاصل نمی‌شود. بلکه انتظار چیزی نیست جز آمادگی کامل برای مشارکت در استقرار عدل الهی و داشتن روحیه‌ی فداکاری و ایثارگری و گذشتن از تمام دارائیه‌ها و حتی جان خویش در این مسیر و به عبارت دیگر انتظار فرج یعنی انجام واجبات، ترک محرمات و آمادگی برای جانفشانی در راه آرمانهای امام زمان علیه السلام.
- امام صادق علیه السلام در مورد معنای انتظار فرج چنین می‌فرماید: «هر کس دوست دارد از یاران قائم علیه السلام باشد باید در انتظار ظهور او باشد به این نحو که کارهایش بر اساس تقوا، پاکی و اخلاق نیک باشد چنین کسی واقعاً منتظر ظهور آن حضرت است^۱».

۲۱. آیا قبل از ظهور امام زمان علیه السلام همه‌ی مردم بی‌دین می‌شوند؟

وقتی به روایاتی برخورد می‌کنیم که سخن از سختی دینداری در زمان غیبت به میان آورده است ممکن است این تصور برای ما پیدا شود که در آخر الزمان مردم همه بی‌دین می‌شوند و دینداری بصورت یک امر محال و غیر ممکن درمی‌آید در صورتی که هرگز اینگونه نیست چرا که در همان زمان افراد پاک و باایمانی وجود دارند که ایمانشان همانند کوه راسخ و مستحکم است و در هیچ شرایطی از ایمان و اعتقاداتشان دست برنمی‌دارند و معصومین علیهم السلام عظمت ایمان و شخصیت آنان را ستوده‌اند. امام سجاد علیه السلام می‌فرماید: «افرادی که در زمان غیبت زندگی می‌کنند و امامت حضرت مهدی علیه السلام را پذیرفته و منتظر ظهور آن حضرت هستند آنها از اهل هر زمانی برترند زیرا که خداوند به آنان عقل و فهمی داده که غیبت برای آنها همانند مشاهده و دیدار است»^۱ و همچنین پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نیز خطاب به اصحابشان فرمودند: «زمانی می‌آید که هر کس بر دینش محافظت نماید خدا پاداش او را ۵۰ برابر پاداش شما خواهد داد»^۲

بنابراین با توجه به این روایات می‌توان گفت چون دینداری در زمان غیبت مشکلتر است پاداش آن هم بیشتر است و اگر گفته شود در زمان غیبت نمی‌توان دین داشت مطلبی غیر قابل پذیرش و باطل خواهد بود.

۱. منتخب الأثر ص ۲۴۴.

۲. کنز العمال ج ۱۱ ص ۱۴۷.

۲۲. در زمان غیبت برای محافظت از دین، چه باید کرد؟

برای محافظت از دین در زمان غیبت اولین کاری که بسیار مهم است شناخت صحیح از دین و تمسک به قرآن و اهل بیت علیهم السلام است چرا که عدم شناخت و گرفتار شدن در دام شیاطین از مهمترین عواملی است که دین انسان را تهدید می کند و بزرگترین ضربه ها را به انسان وارد می سازد و نکته ی دومی که معصومین علیهم السلام برای حفظ دین به ما تعلیم داده اند انس دائم و مستمر با دعاهایی است که از آن بزرگواران در این مورد به ما رسیده است که به دو مورد از آن اشاره می کنیم:

(الف) امام صادق علیه السلام فرمودند: «هر کس می خواهد در آخر الزمان دینش حفظ شود بگوید: یا الله یا رحمان یا رحیم یا مقلب القلوب ثبت قلبی علی دینک^۱».

(ب) دعای بسیار مهمی است که سید بن طاوس آن را از امام صادق علیه السلام نقل کرده و آن دعا با این جملات شروع می شود: اللهم عرفنی نفسک فانک ان لم تعرفنی نفسک لم اعرف رسولک اللهم عرفنی رسولک فانک ان لم تعرفنی رسولک لم اعرف حجتک اللهم عرفنی حجتک فانک ان لم تعرفنی حجتک ضللت عن دینی^۲».

۱. ای الله ای بخشنده ای مهربان ای دگرگون کننده ی قلبها قلب مرا بر دینت ثابت بدار. کمال

الدین ج ۲ ص ۳۵۲.

۲. البلد الامین ص ۳۰۶.

۲۳. آیا فقط با خواندن دعا‌هایی خاص، می‌توان دین خود را حفظ نمود؟
مطلبی که نباید از نظر دور داشت این است که دعا هیچ‌وقت جانشین تلاش و کوشش نخواهد بود و نباید فقط به خواندن دعا اکتفا نمود و در مرحله‌ی عمل هیچگونه تلاش ننمود و کوتاهی کرد چرا که دعا به معنی خواندن و طلب کردن است که بر دو گونه است:

الف) دعای زبانی؛ که این دعا این است که انسان با زبان چیزی را از خداوند طلب کند که این معنای معروف دعاست.

ب) دعای عملی؛ در این دعا انسان با عملش، نتیجه یا کاری را از خداوند درخواست می‌کند که اثر این دعا بسیار بیشتر از دعای زبانی است. برای توضیح بیشتر به این مثال توجه کنید:

شخصی را در نظر بگیرید که دستش را روی آتش گرفته و با تضرع و زاری فریاد می‌زند خدایا دست مرا نسوزان. چنین کسی در حقیقت دو نوع دعا دارد دعای زبانی او این است که خدایا دست مرا مسوزان ولی دعای عملی او این است که خدایا دست مرا بسوزان زیرا در عالم تکوین خداوند بدن انسان را به گونه‌ای آفریده که آتش آن را می‌سوزاند و همه‌ی ما می‌دانیم که در این صورت دست چنین شخصی خواهد سوخت.

در این بحث نیز باید توجه داشت که کسی که واقعاً در حال دعا برای ظهور آن حضرت و حفظ دین خود است باید علاوه بر دعای زبانی، در عمل نیز برای آمادگی برای ظهور آن حضرت و محافظت از دین خود تلاش و کوشش لازم را بنماید بنابراین برای رسیدن به نتیجه هم دعای عملی نیاز است و هم دعای عملی و هیچکدام جای دیگری را نمی‌گیرد.

۲۴. دعای برای فرج امام زمان علیه السلام چه اثراتی دارد؟

در مرحله‌ی اول باید این نکته را متذکر شد که امام زمان علیه السلام هرگز به دعای ما محتاج نیست چرا که سود این دعا کردن در وهله‌ی اول متوجه ما خواهد بود و این ما هستیم که بیشترین سود را از این دعا می‌بریم.

اما در مرحله‌ی دوم که بیان فواید دعا برای امام زمان علیه السلام است باید متذکر شد که این اثرات زیادتر از آن چیزهایی است که در اینجا ذکر می‌شود بلکه ما برای اختصار به تعدادی از آنها اشاره می‌کنیم:

الف) ابراز ارادت به ساحت مقدس آن حضرت؛ ما با دعا کردن برای فرج و سلامتی آن حضرت در حقیقت، با زبان بی‌زبانی این مطلب را می‌خواهیم ثابت کنیم که آقا جان ما تو را دوست داریم و برای همین هم شما را حتی در دعا کردن هم فراموش نکرده‌ایم.

ب) حصول گشایش و فرج در زندگی ما؛ «زیاد برای فرج من دعا کنید چرا که فرج شما در آن است»^۱. این مطلبی است که طبق روایتی از حضرت مهدی علیه السلام نقل شده و معنا و مفهوم آن این است که اگر به ما دستور داده شده که برای فرج آن حضرت بسیار دعا کنید در واقع نتیجه و فایده‌ی این دعا به ما بازگشت خواهد نمود.

ج) مشمول دعا‌های آن حضرت واقع شدن؛ با توجه به آیه‌ی شریفه که به مؤمنان دستور می‌دهد که اگر کسی محبت یا لطفی نسبت به

۱. و أكثروا الدعاء بتعجيل الفرغ فإن ذلك فرجكم. بحار الأنوار ج ۵۲ ص ۹۲.

شما روا داشت در صورت توان بهتر از آن را به او برگردانید و لا اقل اگر نمی‌توانید مساوی آن محبت را در حق او داشته باشید^۱ مسلم است که اگر کسی با دعا آن حضرت را یاد نمود یقیناً این شخص مورد توجهات خاصه‌ی آن حضرت قرار خواهد گرفت که از جمله‌ی آنها می‌توان به دعا از طرف آن حضرت برای آن شخص مؤمن اشاره کرد.

۲۵. دعاهای مخصوص امام زمان علیه السلام کدامند؟

دعاهایی که برای امام زمان علیه السلام نقل شده دو گونه است برخی از آنها دعاهایی هستند که زمان خاصی برای آنها مشخص نشده است و در همه‌ی زمانها می‌توان خواند که عبارتند از:

الف) زیارت آل یس؛ این زیارت که بسیار محتوا و شیواست و شامل سلامهای زیبا و معنوی به حضرت مهدی علیه السلام است را آن حضرت در توقیعی برای محمد بن عبدالله حمیری نوشته‌اند و فرموده‌اند هر وقت خواستید به وسیله‌ی ما تقرب به خداوند پیدا کنید این دعا را بخوانید.^۲

ب) دعای فرج امام زمان علیه السلام؛ این دعای شریف که بعد از نماز آن حضرت سفارش شده که بخوانند و این گونه آغاز می‌شود که: «الهی عظم البلاء...» دعایی است بسیار زیبا با محتوایی شیوا که در تمامی اوقات با خواندن آن می‌توان برای فرج آن حضرت دعا نمود.

۱. و اذا حیتم بتحیه فحیوا بأحسن منها أو ردوها. سوره مبارکه‌ی نساء/ ۸۶

۲. بحار الانوار، ج ۵۳، ص ۱۷۱.

ج) دعای عهد: این دعا از امام صادق علیه السلام نقل شده و در فضیلت این دعا فرموده‌اند: هر کس چهل روز صبح این دعا را بخواند از یاوران قائم علیه السلام خواهد بود و اگر پیش از ظهور آن حضرت بمیرد خدا او را از قبر بیرون می‌آورد تا در خدمت آن حضرت باشد.^۱

اما قسم دوم از دعاهای مخصوص امام زمان علیه السلام آن دعاهایی است که در اوقات خاصی خوانده می‌شود که در پاسخ به پرسش بعدی به آنها اشاره می‌شود.

۲۶. اوقاتی که زیارت امام زمان علیه السلام در آن اوقات سفارش شده کدام هستند؟

اوقاتی که سفارش ویژه‌ای در آنها برای زیارت و ارتباط با جان جهان، یوسف زهر علیه السلام در روایات ذکر شده عبارتند از:

الف) شب‌های قدر: شب قدر شبی است که مقدرات بندگان برای یک سال در آن شب معلوم گشته و ملائکه و روح تا طلوع فجر بر امام زمان علیه السلام وارد می‌شوند.^۲

شب قدر طبق روایات شیعه یکی از سه شب نوزدهم یا بیست و یکم یا بیست و سوم ماه مبارک رمضان است و در هر سه شب سفارش ویژه برای ارتباط با امام زمان علیه السلام شده است و در شب بیست و سوم سفارش بیشتری شده است و دعای معروف «اللهم کن لولیک الحجة بن الحسن ...» را

۱. مفاتیح الجنان.

۲. تفسیر البرهان ج ۵ ص ۴۸۸.

مرحوم حاج شیخ عباس قمی در اعمال این شب آورده و متذکر شده است که این دعا را در این شب و در تمام ماه و هر زمان که برای تو ممکن است در روزگار حیات می خوانی^۱.

ب) روز جمعه؛ روز جمعه از چند جهت به امام زمان علیه السلام تعلق دارد: تولد آن حضرت در روز جمعه بوده، ظهور آن حضرت در روز جمعه است و دیگر اینکه در تقسیم روزهای هفته به نام معصومین علیهم السلام روز جمعه روز امام زمان علیه السلام ذکر شده است.

در روز جمعه سه عمل در رابطه با امام زمان علیه السلام مستحب است:

۱: صد مرتبه ذکر اللهم صل علی محمد و آل محمد و عجل فرجهم (در صورتی که این جملات اضافه شود فضیلت بیشتری خواهد داشت و اهلک عدوهم من الجن و الانس من الاولین و الاخرین)

۲: خواندن زیارت مخصوص روز جمعه: السلام علیک یا حجة الله فی ارضه...

۳: خواندن دعای شریف ندبه

سید بن طاوس در رابطه با دعای ندبه چنین آورده است: و اما دعای شریف ندبه که مشتمل است بر عقاید حقه و تأسف بر غیبت حضرت مهدی علیه السلام به سند معتبر از امام جعفر صادق علیه السلام نقل شده و مستحب است در چهار عید یعنی فطر، قربان، غدیر و روز جمعه خوانده شود^۲.

۱. مفاتیح الجنان، اعمال مخصوص شب بیست و سوم.

۲. الاقبال ص ۲۹۵ تا ۲۹۹.

دعای ندبه حاوی مطالبی است بسیار زیبا و مضامین عالی و شامل مباحثی است در رابطه با پیامبران اولوالعزم و مخصوصاً حضرت محمد صلی الله علیه و آله و ولایت امیر المؤمنین حضرت علی علیه السلام و جایگاه و عظمت اهل بیت آن حضرت علیهم السلام و در پایان هم مناجاتی عاشقانه با یوسف زهر علیه السلام.

ج: روز عاشورا؛ روز عاشورا روزی است که امام زمان علیه السلام از طرف خداوند متعال به لقب «قائم» ملقب شدند و در کتاب النجم الثاقب دعائی را نقل کرده که با این جمله شروع می شود: اللهم ان سبلك ضایعه و أحکامک معطله ...

د) از وقت زرد شدن آفتاب تا غروب هر روز؛ بنابر تقسیمی که در مورد ساعات روز در برخی کتب نسبت به اهل بیت علیهم السلام آمده هر روز به دوازده بخش تقسیم شده و هر کدام از این ساعت ها را به امامی منسوب کرده اند که از وقت زرد شدن آفتاب تا غروب آن منسوب به امام زمان علیه السلام است و دو دعا برای این ساعت نقل شده است یکی دعایی است که با این جمله شروع می شود: یا من توحید بنفسه عن خلقه ... و دیگری دعائی است که با این جمله آغاز می شود: اللهم یا خالق السقف المرفوع ...

ه) شب و روز نیمه‌ی شعبان؛ همانگونه که قبلاً اشاره شد تولد وجود مبارک امام زمان علیه السلام در روز نیمه‌ی شعبان اتفاق افتاده و جهان به نور جمال شریفش روشن و منور شد و در این شب و روز دعاهای مخصوصی از ائمه‌ی معصومین رسیده است.

و) عصر روز دوشنبه و پنجشنبه؛ در هر هفته‌ای دو مرتبه اعمال

بندگان خداوند بر امام زمان علیه السلام عرضه می‌شود چنانچه در زمان هر امامی به همان امام عرضه می‌شد^۱ بنابراین شایسته است که در این دو روز توجه و توسل ویژه‌ای نسبت به آن امام عزیز داشته باشیم.

ح) روز نوروز؛ یکی از زمانهایی که در برخی روایات از اوقات ویژه برای توسل و توجه به آن حضرت بیان شده، اولین روز فصل بهار یعنی روز نوروز است^۲ که شایسته است در اولین روز سال انسان تجدید عهدی با آن امام عزیز داشته باشد و بداند که بهار زندگی انسانها بدون آن وجود مبارک امکان ندارد و سعی نماید در این روز دعا برای سلامتی و فرج آن حضرت را فراموش ننماید.

۲۷. چه مکانهایی به امام زمان اختصاص دارد؟

چند مکان است که ارتباط ویژه‌ای با امام زمان علیه السلام دارد که عبارتند از:
الف) مسجد سهله؛ این مسجد در شهر کوفه و در نزدیکی مسجد کوفه قرار دارد و طبق روایات بعد از ظهور امام زمان علیه السلام آنجا منزل حضرت است^۳ و در آنجا چند مقام است که یکی از آنها مقام حضرت صاحب الأمر است و عده‌ی زیادی از بزرگان و پاکان آن حضرت را در آن مسجد ملاقات نموده‌اند.

۱. برای آشنایی بیشتر با این موضوع به تفسیر آیه ۱۰۹ از سوره مبارکه توبه مراجعه کنید.

۲. نجم الثاقب ص ۸۳۱

۳. مستدرک الوسائل ج ۳ ص ۴۱۵.

ب) سرداب مقدس امام زمان علیه السلام؛ این سرداب که در شهر سامرا و در کنار مزار نورانی عسکرین (امام هادی و امام حسن عسکری علیهما السلام) قرار دارد، مکانی است که غیبت کبرای آن حضرت از آنجا آغاز شده و شایسته است که در آن مکان انسان به یاد آن عزیز دلها و آرزوی اولیاء باشد و در دعا برای آن حضرت کوتاهی ننماید.

ج) مسجد مقدس جمکران؛ این مسجد حدوداً در ۵ کیلومتری شهر مقدس قم قرار دارد و به دستور آن حضرت ساخته شده و ملجأ و پناهگاه عاشقان آن حضرت است و چهار رکعت نماز مخصوص دارد که در آنجا خوانده می شود و هم اکنون شبهای چهارشنبه و شبها و روزهای جمعه عاشقان زیادی از سراسر کشور به این مکان مقدس آمده و با امام زمان خویش به نجوا می نشینند.

۲۸. آیا زیارت امام زمان علیه السلام اختصاص به زمان یا مکان خاصی دارد؟

نکته‌ای که بسیار مهم است این است که منظور از ذکر اوقات یا مکانهای مخصوص به آن حضرت، این نیست که فقط در این زمان‌ها یا مکان‌ها باید آن حضرت را زیارت نمود و در غیر از آنها استحبابی برای زیارت آن حضرت نیست چرا که زیارت آن حضرت اختصاص به زمان یا مکان خاصی ندارد. شهید اول (یکی از بزرگان شیعه) در این رابطه چنین می نویسد: «زیارت حضرت مهدی علیه السلام در هر مکان و در هر زمان مستحب است و اختصاص به مکان یا زمان خاصی ندارد»^۱.

۱. و يستحب زیارة المهدی علیه السلام فی کل مکان و فی کل زمان. الدرر ج ۲ ص ۱۶.

یک نفس غافل از آن شاه نباشیم

شاید نگاهی کند آگاه نباشیم

۲۹. چگونه می توان نسبت به حضرت مهدی علیه السلام ادب را رعایت نمود؟

ادب در مقابل آن حضرت در شرایط متفاوت یکسان نیست بلکه در

حالات متفاوت ادب خاصی لازم است به عنوان نمونه:

الف) ادب در گفتار؛ یعنی وقتی انسان می خواهد نام مبارک آن

حضرت را بر زبان جاری کند با ادب کامل و گفتن جمله «علیه السلام» و

یا جمله «عجل الله فرجه الشریف» همراه سازد.

ب) ادب در نوشتار؛ منظور از این ادب آن است که اگر انسان حتی

می خواهد نام مبارک آن حضرت را بنویسد باز هم باید همان ادبی که در

گفتار بیان شد رعایت نماید.

ج) ادب در شنیدن؛ شایسته است یک عاشق حضرت، وقتی نام

مبارک آن حضرت را شنید با ذکر صلوات، تحیتی نسبت به آن حضرت

داشته باشد و یا اگر نام آن حضرت را با لقب «قائم» شنید باید بایستد و

دست بر سر بگذارد و برای تعجیل در فرج آن حضرت دعا نماید.

۳۰. چرا وقتی نام حضرت مهدی علیه السلام با لقب «قائم» برده می شود

برمی خیزیم و دست بر سر می گذاریم؟

این کار بر اساس روایتی است از امام رضا علیه السلام در جلسه ای که آن حضرت

نیز حضور داشتند، تا نام «قائم» برده شد، آن حضرت ایستادند و دست مبارک را بر سر گذاردند و فرمودند: اللهم عجل فرجه و سهل مخرجه^۱ بنابراین مستحب است وقتی آن حضرت با لقب «قائم» نام برده می شود انسان تا این کلمه را شنید بایستد و دست خود را روی سر بگذارد که این ایستادن یا بخاطر معنای کلمه قائم است که به معنی ایستاده است یا اینکه در حقیقت با این ایستادن ما آمادگی خود را برای دفاع از آرمان های مقدس آن حضرت اعلام می کنیم.

۳۱. عمر امام زمان علیه السلام چقدر است و آیا ممکن است کسی عمری چنین طولانی داشته باشد؟

عمر شریف آن حضرت در حال حاضر ۱۱۷۴ سال است^۲ ولی در مورد امکان طولانی بودن عمر به سه نکته اشاره می کنیم:

(الف) از نظر علم روز اگر انسان از نظر بهداشت و مسائلی که در طول عمر مؤثر است دقت لازم را داشته باشد امکان طول عمر وجود دارد و هیچ مشکلی از نظر علمی وجود ندارد.

(ب) در تاریخ افراد زیادی بوده اند که دارای عمری طولانی بوده اند و در طول تاریخ از آنان به عنوان معمرین یاد می شود که به چند نفر از آنان اشاره می کنیم:

حضرت نوح علیه السلام خداوند مدت پیامبری آن حضرت را ۹۵۰ سال در قرآن

۱. الزام الناصب ص ۸۱.

۲. تولد حضرت در سال ۲۵۵ هجری بوده و امسال ۱۴۲۹ هجری قمری است.

بیان فرموده^۱ و برخی مورخین عمر آن حضرت را تا ۲۵۰۰ سال نوشته‌اند
حضرت خضر علیه السلام که بر اساس روایات از چند هزار سال پیش تا
کنون زنده است^۲.

حضرت آدم علیه السلام: برخی عمر او را ۹۳۰ سال نوشته‌اند.

شیث بن آدم: ۹۱۲ سال

انوش بن شیث بن آدم: ۹۶۰ سال^۳.

ج) اگر فرض کنیم که از نظر علم روز چنین عمری مشکل باشد یا با
ملاک‌های آن سازگار نباشد وقتی کسی به خداوندی اعتقاد دارد که بر
هر کاری تواناست و قدرتی نامحدود دارد، دیگر هیچگونه شکی به خود
در این زمینه راه نخواهد داد.

۳۲. محل زندگی امام زمان علیه السلام در کجاست؟

آنچه از روایات شریفه برمی‌آید این است که محل دقیق زندگی آن
حضرت معلوم نیست و نمی‌توان مکان مشخصی را به عنوان مسکن دائمی
آن حضرت نام برد.

امام زمان علیه السلام در زمان غیبت کبری در مکان خاص یا شهر معینی
استقرار دائم ندارند اما آنچه می‌توان در اینجا به آن اشاره کرد این است

۱. سوره مبارکه عنکبوت/۱۴.

۲. نجم الثاقب ص ۶۷۱.

۳. مروج الذهب.

که آن حضرت برای انجام کارهایی مانند مراسم حج و ... بصورت ناشناس به مسافرت می‌پردازند همانگونه که در روایات آمده آن حضرت هر ساله در مراسم ملکوتی حج حاضر می‌شوند و در اماکن مختلف بر حسب حکایات معتبر زیارت شده‌اند و از جمله مکانهایی که مسلماً به مقدم مبارکشان مزین شده می‌توان مکانهای زیر را نام برد: مکه‌ی معظمه، مدینه‌ی منوره، مسجد سهله، مسجد جمکران، نجف اشرف، کربلای معلی، کاظمین، سامرا، مشهد مقدس، قم، مسجد کوفه، و ...

۳۳. آیا امام زمان علیه السلام دارای همسر و فرزند است؟

به این سؤال به طور یقین نمی‌توان پاسخی داد اما آنچه احتمال می‌توان داد این است که با توجه به این که یکی از سنتهای دین مبین اسلام که به آن سفارش زیادی نیز شده است مسأله‌ی ازدواج است بنابراین ممکن است آن حضرت به گونه‌ای ناشناس ازدواج نموده باشد و اولادی هم داشته باشد ولی فرزندان و حتی همسر او هم ندانند که پدر یا همسرشان کیست. برخی شواهد هم این احتمال را تقویت می‌کند از جمله‌ی آنها دعایی است که از امام رضا علیه السلام در مورد آن حضرت نقل شده که در قسمتی از آن چنین آمده است: «خدایا به امام زمان علیه السلام در جان و اهل و فرزندش آنچه مایه‌ی چشم روشنی است عطا فرما!».

۳۴. آیا در زمان غیبت کبری امکان دیدار با امام زمان علیه السلام وجود دارد؟

چند دلیل بر امکان دیدار آن حضرت در زمان غیبت کبری وجود دارد که به اختصار به تعدادی از آنها اشاره می‌کنیم:

الف) در برخی از دعاهایی که از معصومین در رابطه با امام زمان علیه السلام به دست ما رسیده است توفیق دیدار آن حضرت از خداوند طلب شده است و طبیعی است که اگر این دیدار ممکن نبود، درخواست آن یک طلب لغو خواهد بود.

به عنوان مثال در دعای عهد که از امام صادق علیه السلام نقل شده چنین آمده که: «خدایا آن طلعت زیبا و آن پیشانی درخشان را به من بنمایان و چشم مرا با دیدارش سرمه بکش»^۱.

ب) حکایات زیادی از افراد مورد اعتماد نقل شده که با آن حضرت دیدار داشته‌اند و اتفاقات خارق العاده‌ای در این تشرفات اتفاق افتاده که در غیر حالت اعجاز نمی‌تواند اتفاق بیفتد همانند شفای بیماران لاعلاج و صعب‌العلاج در یک لحظه، خبر دادن از امور غیبی و برطرف نمودن مشکلات بزرگ در کمترین زمان^۲. و این حکایات خود قوی‌ترین دلیل

۱. اللهم ارنی الطلعه الرشیده و الغره الحمیده و اکحل ناظری بنظره منی الیه. مفاتیح الجنان، دعای عهد. (مسلم است منظور از این دیدار، قبل از ظهور حضرت و در دوران غیبت کبری است نه دیدار آن حضرت کنایه از ظهور آن حضرت باشد چرا که در همان دعا بعد از این فقرات برای تعجیل در ظهور دعا شده است).

۲. برای مطالعه و آشنایی بیشتر با این حکایات می‌توانید به کتابهای النجم الثاقب (که یکصد داستان نقل نموده) و العبری الحسان مراجعه نمایید.

بر امکان رؤیت است.

به عنوان نمونه به این حکایت توجه کنید:

علامه حلی یکی از علمای بزرگ شیعه است که در شهر حله (یکی از شهرهای عراق) سکونت داشت. هر شب جمعه از حله به کربلا می‌رفت به این کیفیت که روزهای پنجشنبه سوار بر الاغ خود می‌شد و طرف کربلا به راه می‌افتاد و شب جمعه را در حرم امام حسین علیه السلام می‌ماند و بعد از ظهر روز جمعه به حله برمی‌گشت. در یکی از این روزها که به طرف کربلا رهسپار بود در راه شخصی را دید. در بین راه که علامه با آن شخص هم‌صحبت شد، از صحبت‌های وی متوجه شد که او علم زیادی دارد. علامه نیز وقت را غنیمت شمرده و چند سؤالی را که مدت زمانی بود ذهنش را مشغول کرده بود و به جواب آنها دست پیدا نکرده بود، مطرح نمود و جواب‌های کاملی دریافت کرد. یک مرتبه تازیانه‌ای که علامه در دست داشت روی زمین افتاد. علامه در حالی که خم می‌شد تا تازیانه را بردارد، پرسید: آیا در زمان غیبت کبری امکان ملاقات با امام زمان علیه السلام وجود دارد؟ آن شخص تازیانه را برداشته و در حالی که آن را به علامه می‌داد جواب داد: چگونه نمی‌توان امام زمان علیه السلام را دید در حالی که هم اینک دست تو در دست اوست؟ علامه وقتی متوجه شد، خود را به دست و پای آن حضرت انداخت و از هوش رفت و وقتی به هوش آمد دیگر کسی را ندید!

۳۵. چرا در برخی روایات، مدعی رؤیت را دروغگو خوانده‌اند؟

روایت معروفی است از امام زمان علیه السلام که آن حضرت فرموده‌اند: «هر کس قبل از خروج سفیانی و صیحه ادعا کند مرا مشاهده نموده، دروغگو و تهمت زننده است»^۱

چند نکته در رابطه با این روایت قابل تأمل است. اول اینکه سند این روایت ضعیف است^۲ و دوم اینکه معنی این روایت هرگز این نیست که اگر کسی ادعا کند آن حضرت را دیده، دروغ می‌گوید و هرگز کسی نمی‌تواند آن حضرت را ببیند، بلکه منظور این روایت می‌تواند دو معنا باشد: یکی اینکه منظور از رؤیت در اینجا ظهور حضرت است به قرینه‌ی بیان دو علامت از علائم ظهور و منظور این است اگر کسی قبل از خروج سفیانی و صیحه‌ی آسمانی که دو علامت از علائم ظهور آن حضرت هستند ادعا کند که من ظهور کرده‌ام دروغگو و تهمت زننده است و معنای دیگری که علامه مجلسی رحمته الله احتمال داده این است که اگر کسی ادعای رؤیت همانند نواب اربعه بنماید یعنی ادعا کند که مکان آن حضرت را می‌داند و نماینده‌ی خصوصی آن حضرت است و هر وقت بخواهد می‌تواند به محضر حضرت شرفیاب شود و ... چنین شخصی دروغگو است و تهمت زننده نه هر کس که ادعا کرد آن حضرت را

۱. منتخب الأنوار ص ۱۳۰.

۲. نجم الثاقب ص ۷۱۸.

دیده است^۱ به عبارت دیگر این روایت ادعای بهائیان و بابیان را نفی می کند نه اصل دیدار را چرا که همانگونه که در پاسخ پرسش قبل ذکر شد بزرگان زیادی توفیق شرفیابی به محضر مبارک آن حضرت را پیدا نموده اند و به این سعادت نایل گشته اند.

۳۶. چگونه می توان به فیض دیدار جمال ملکوتی امام زمان علیه السلام نایل شد؟

قبل از پاسخ به این پرسش ذکر این مطلب ضروری به نظر می رسد که متأسفانه در جامعه‌ی ما اینقدر که به دیدار آن حضرت و مسائل اطراف آن پرداخته می شود، به مسائل مهمتر در ارتباط با آن حضرت پرداخته نمی شود. آیا آنقدر که ما برای دیدن آن حضرت اشک می ریزیم برای رضایت قلب یوسف زهرا علیها السلام اشک ریخته ایم؟ آیا آنقدر که دیدار آن حضرت را طلب می کنیم، سرباز و شیعه‌ی واقعی آن حضرت بودن را درخواست کرده ایم؟ آیا با صرف دیدن آن حضرت تمامی مشکلات دنیوی و اخروی ما حل می شود؟ آیا تمامی کسانی که اهل بیت علیهم السلام را می دیدند همه بصورت یکسان فیض می بردند؟ پس باید این را دانست که اگر می خواهیم به فیض کامل برسیم باید ابتدا مقدمات معنوی و ملکوتی این دیدار را فراهم نمود و سپس طلب دیدار نمود و گرنه اگر چه دیدار هم حاصل شود ما بهره‌ی لازمه را نخواهیم برد.

دیوانه شو آنکه جمال پری طلعتان طلب

جاروب کن دل و آنکه میهمان طلب

حال به پاسخ سؤال فوق با ذکر چند نکته می‌پردازیم:

(الف) دیدار با آن حضرت اختصاص به قشر و گروه خاصی ندارد و بین افرادی که با آن حضرت دیدار داشته‌اند از علمای بزرگ گرفته تا مردم عادی و حتی اهل سنت وجود دارند.

(ب) با دقت در حکایات افرادی که به این دیدار مفتخر شده‌اند این مطلب به دست می‌آید که این افراد به شوق دیدار مولایشان، خالصانه دست به مداومت بر عبادت یا عمل نیکی در مدت ۴۰ روز زده‌اند و یا اینکه بخاطر مشکلاتی که داشته‌اند با تمام وجود و خالصانه به آن حضرت متوسل شده‌اند. در هر صورت با خلوص نیت و اعمال صالحه زمینه‌ی تشریف را در خود ایجاد نموده‌اند.

(ج) بهترین راه برای دیدار آن حضرت، پاکی مال و جان از آلودگی‌های گناهان و به یاد حضرت در تمامی مراحل زندگی بودن است به گونه‌ای که هم زندگی ما بوی آن حضرت را بدهد هم رفتار ما و هم ظاهر و باطن خانواده‌ی ما و هم کسب و کار ما.

(د) یکی از موضوعاتی که برای دیدار آن حضرت دارای تأثیر عظیمی است، تقید به عبادت یا عمل خاصی در طول ۴۰ روز است همانند ۴۰ شب چهارشنبه رفتن به مسجد سهله، ۴۰ شب جمعه عبادت در مسجد کوفه یا ۴۰ روز خواندن زیارت عاشورا و ....

هـ) در برخی روایات به راههایی برای دیدار با آن حضرت اشاره شده است همانند گفتن جمله‌ی شریفه‌ی: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَجِّلْ فَرَجَهُمْ» بعد از نمازهای صبح و ظهر در هر روز^۱، خواندن سوره‌ی مبارکه اسراء در هر شب جمعه^۲.

۳۷. چرا برخی افراد با اینکه توسلات و توجّهات زیادی پیدا کرده‌اند، ولی به دیدار آن حضرت مفتخر نشده‌اند؟

ممکن است کسی روزها یا ماه‌ها یا سال‌ها اشک بریزد و انواع عبادت‌ها را فقط به نیت دیدار آن حضرت انجام بدهد و از خداوند دیدار آن حضرت را طلب کند ولی به این دیدار نایل نشود که در این رابطه توجه به چند مطلب ضروری است:

الف) هرگز ندیدن آن حضرت، دلیل بر نشنیدن یا توجه نکردن آن حضرت نیست.

ب) همیشه ندیدن، دلیل بر ناپاک بودن یا خالصانه نبودن دعاها یا ... نیست.

ج) باید دانست همین که عشق دیدار آن حضرت در دل ماست همین نعمتی است بسیار بزرگ که جای شکر بسیار دارد چه دیدار حاصل شود یا خیر.

د) جان سخن آن است که این افتخار، فقط بر اساس تلاش ما نیست

۱. مفاتیح الجنان، اعمال روز جمعه.

۲. تفسیر مجمع البیان ج ۳ ص ۳۹۳.

بلکه به قول معروف «تا یار که را خواهد و میلش به که باشد» که البته این انتخاب از طرف حضرت، بر اساس حکمت و مصلحت است اگر چه حکمت و مصلحت آن برای ما روشن نباشد.

هـ) ممکن است بر اساس اینکه آن حضرت مظهر رحمت و رأفت الهی هستند، اگر چه کسی لیاقت دیدار را دارد ولی صلاح را در دیدار ندانند ولی مسلماً این گریه‌ها و ناله‌ها از طرف آن جان جهان بی‌پاسخ نمی‌ماند بلکه یا به نحوی در زندگی انسان آن دعاها اثر می‌گذارد یا اینکه برای قیامت انسان ذخیره می‌گردد.

۳۸. آیا نحوه ملاقات و دیدار افرادی که با آن حضرت دیدار کرده‌اند، یکسان بوده است؟

نحوه دیدار افراد با امام زمان علیه السلام یکسان نبوده است بلکه عده‌ای در وقت تشریف، آن حضرت را شناخته و برخی هم او را نشناخته‌اند بلکه از روی قرائن و شواهدی متوجه موضوع شده‌اند. حتی افرادی که آن حضرت را شناخته‌اند هم یکسان نیستند گاهی به بعضی از این افراد حالتی عارض شده که غیر از سکوت و بی‌حرکتی کار دیگری نمی‌توانسته‌اند انجام بدهند و عده‌ای دیگر با کمال آرامش وطمأنینه حاجت یا درد دل خود را با آن حضرت در میان گذاشته‌اند. برخی فقط در طول عمرشان یک بار به این افتخار رسیده‌اند و برخی دیگر مکرراً به خدمت حضرت رسیده‌اند و برخی افراد فقط چند لحظه یا چند ساعت در خدمت حضرت بوده‌اند و برخی دیگر چند روز یا بیشتر در خدمت حضرت بوده‌اند.

۳۹. چگونه می‌توان امام زمان علیه السلام را در خواب دید؟

هر کس بخواهد در خواب ببیند یکی از پیامبران یا امامان علیهم السلام را یا یکی از مردمان یا والدین خود را، سوره‌های شمس و لیل و قدر و کافرون و اخلاص و فلق و ناس را و سپس صد مرتبه سوره اخلاص را بخواند و سپس صد مرتبه صلوات بفرستد بر محمد و آل محمد علیهم السلام و با وضو، در رختخواب پاک و به طرف راست بخوابد انشاء الله شخص مورد نظر خود را در خواب خواهد دید.

البته در برخی کتب آمده که این عمل را هفت شب انجام بدهد و در هر شب بعد از قرائت آن سوره‌ها، این دعا را بخواند: **اللَّهُمَّ أَنْتَ الْحَيُّ الَّذِي لَا يُوصَفُ وَالْإِيمَانُ يُعْرَفُ مِنْهُ مِنْكَ بَدَتِ الْأَشْيَاءُ وَإِلَيْكَ تَعُودُ مَا أَقْبَلَ مِنْهَا كُنْتَ مَلْجَأَهُ وَمَنْجَاهُ وَمَا أَدْبَرَ مِنْهَا لَمْ يَكُنْ لَهُ مَلْجَأٌ وَلَا مَنْجَى مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ فَاسْأَلْكَ بِلا إِلَهَ إِلا أَنْتَ وَاسْأَلْكَ بِبِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَبِحَقِّ حَبِيبِكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ سَيِّدِ النَّبِيِّينَ وَبِحَقِّ عَلِيِّ خَيْرِ الْوَصِيِّينَ وَبِحَقِّ فَاطِمَةَ سَيِّدَةَ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ وَبِحَقِّ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ اللَّذَيْنِ جَعَلْتَهُمَا سَيِّدَيِ شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ عَلَيْهِمُ أَجْمَعِينَ السَّلَامُ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تُرِينِي مَيَّتِي فِي الْحَالِ الَّتِي هُوَ فِيهَا.**

۴۰. چگونه می‌توان فهمید که آیا کسی را که در خواب دیده‌ایم امام زمان علیه السلام بوده است یا خیر؟

اگر کسی شخصی را با قیافه و شکل و شمایل امام زمان علیه السلام در خواب ببیند یقیناً آن حضرت را در خواب دیده است چرا که بر اساس روایات، شیطان به شکل هر کسی ممکن است دربیاید ولی هرگز نمی‌تواند به شکل معصومین علیهم السلام دربیاید^۱ بنابراین اگر کسی قیافه‌ی آن حضرت را به صورت دقیق بداند و مشابه همان صورت را در خواب ببیند می‌توان گفت که آن کسی را که در خواب دیده امام زمان علیه السلام بوده است اما اگر انسان شخصی را با عمامه یا شال یا لباس سبز ببیند یا در ظاهر قیافه‌ای نورانی داشته باشد، معلوم نیست که او امام زمان علیه السلام بوده است چرا که شیطان قول نداده که دروغ نگوید و ممکن است شیطان به قیافه‌ای اینگونه به خواب انسان بیاید و مطالبی انحرافی را به انسان القاء کند اگر چه از طرفی دیگر ممکن است یکی از یاران امام زمان علیه السلام باشد بنابراین ادعای اینکه آن شخص آن حضرت بوده است کار آسانی نیست مگر اینکه شواهد و قراینی دیگر در بین باشد^۲.

۴۱. عریضه چیست و عریضه نویسی چگونه انجام می‌شود؟

عریضه به معنای عرض حال و درخواست‌نامه است و عریضه نویسی یکی از شیوه‌های خاصّ توسل است که در طول تاریخ، در فرهنگ

۱. من لایحضره الفقیه ج ۲ ص ۵۸۴.

۲. برگرفته از فرمایشات استاد گرانقدر حضرت آیت الله جوادی آملی (حفظه الله).

اسلامی همواره مورد توجه بوده است.

عریضه گاهی خطاب به خداوند تبارک و تعالی نوشته می شود و در آن فرد نیازمند ضمن اشاره به مشکل و حاجت مورد نظر خود به مقام و منزلت یکی از معصومین علیهم السلام یا همه آنها در پیشگاه خداوند متوسل می شود؛ و یا این که عریضه مستقیماً به معصوم علیه السلام نوشته می شود تا او بواسطه قرب و ارج و منزلتی که در نزد خداوند متعال از او برآورده شدن یا برطرف گشتن آن حاجت و مشکل را درخواست نماید؛

مرحوم محدث قمی در کتاب منتهی الآمال به نقل از تحفة الزائر علامه مجلسی و مفاتیح النجاة سبزواری می نویسد: هر کس حاجتی دارد، آنچه را که ذکر می شود در یک قطعه کاغذی بنویسد و در ضریح یکی از ائمه علیهم السلام بیندازد، یا کاغذ را ببندد و مهر کند و خاک پاکی را گل سازد، و آن را در میان گل بگذارد و در نهر یا چاه آب یا برکه ای بیندازد، با این نیت که انشاء الله به خدمت حضرت صاحب الزمان صلوات الله وسلامه علیه برسد، و آن بزرگوار عهده دار برآورده شدن حاجت وی می شود؛ عریضه نویسی این چنین نوشته می شود:

«بسم الله الرحمن الرحيم» «کتبت يا مولاي صلوات الله عليك مستغيثا وشكوتاً ما نزل بي مستجيراً بالله عزوجل ثم بك من أمر قد دهمني واشغل قلبي وأطال فكري وسلبني بعض لبي وغير خبير نعمة الله عندي واسلمني عند تخيل وروده الخليل وتبرء مني عند ترائي إقباله إلى الحميم وعجزت عن دفاعه حيلتي وخانني في تحمله صبري وقوتي فلجأت فيه إليك وتوكلت في المسألة لله جل ثناؤه عليه وعليك في دفاعه عنّي علماً بمكانك من الله رب العالمين، وليّ التدبير ومالك

الأُمور واثقا بك في المسارعة في الشفاعة إليه جلّ ثنائه في امرى متيقنا لإجابته تبارك وتعالى إياك باعطائي سؤلى وأنت يامولاي جدير بتحقيق ظنّي وتصديق أملى فيك في أمر كذا وكذا (وبه جای كذا وكذا حاجات خود را ذكر نماید) فيما لا طاقة لي بحمله ولا صبر لي عليه وان كنت مستحقا له ولاضعافه بقبيح افعالى وتفريطى فى الواجبات التى لله عزوجل فأغثنى يامولاي صلوات الله عليك عند اللّهُف وقدّم المسألة لله عزوجل في أمرى قبل حلول التلف وشماتة الأعداء فبك بسطت النعمة علىّ وأسئل الله جلّ جلاله لي نصرا عزيزا وفتحا قريبا فيه بلوغ الآمال وخير المبادى وخواتيم الأعمال والأمن من المخاوف كلّها في كل حال إنّه جلّ ثنائه لما يشاء فعّال وهو حسبي ونعم الوكيل في المبدء والمآل».

آنگاه در کنار نهر یا چاه یا برکه آب بایستد ویکى از وکلای آن حضرت در دوره غیبت صغرى را در نظر بیاورد (عثمان بن سعید عمروی، یا محمد بن عثمان، یا حسین بن روح یا علی بن محمد سمري) و با نام او را بخواند:

«یا فلان بن فلان - مثلا عثمان بن سعید سپس این چنین ادامه دهد:-
سلام عليك أشهد أن وفاتك في سبيل الله وأنتك حيٌّ عند الله مرزوق
وقد خاطبتك في حياتك التي لك عند الله عزوجل وهذه رقعتى
وحاجتى الى مولانا عليه السلام فسلمها إليه وأنت الثقة الأمين».

سپس نوشته را در همان نهر یا چاه یا برکه آب بیندازد، انشاء الله حاجت او بر آورده خواهد شد.^۱

۱. عریضه نویسی، سید صادق سیدنژاد.

بخش سوم:

علامہ ظہور حضرت مہدک
کیفیت آن

۱. امام زمان علیه السلام کی ظهور می کنند؟

در روایات، نه تنها زمان مشخصی برای ظهور آن حضرت معین نشده بلکه در روایتی از امام زمان علیه السلام کسانی که برای ظهور زمان مشخصی را معرفی می کنند، دروغگو شناخته شده اند: «و اما ظهور فرج، زمان آن به دست خداست و تعیین کنندگان وقت برای ظهور دروغگویند»^۱.
البته ناگفته نماند طبق برخی از علائم ظهور، می توان نزدیک بودن آن را حدس زد اما هرگز نمی توان روز و ساعت مشخصی را برای ظهور معرفی نمود.

۲. محل ظهور امام زمان علیه السلام کجاست؟

طبق روایات متعدده نقطه‌ی آغاز ظهور آن حضرت، از کنار خانه‌ی کعبه‌ی معظمه خواهد بود.^۲ از همان خانه‌ی پربرکتی که توسط پیامبر بزرگ الهی حضرت ابراهیم علیه السلام بنای آن بر پایه‌ی توحید گذاشته شد و دعوت آخرین پیام‌رسان الهی حضرت محمد صلی الله علیه و آله از آن مکان مقدس آغاز گردید.

---

۱. غیبت شیخ طوسی ص ۱۷۶.

۲. کشف الغمه ج ۳ ص ۱۲۹.

حال آخرین وصی آن پیامبر الهی نیز از همانجا پرچم توحید و مبارزه با شرک و الحاد را برخواهد افراشت. سپس از مکه به طرف مدینه آمده و از آنجا به همراه ده‌ها هزار از همراهان، به سوی کوفه رهسپار خواهند شد و آنجا را که روزی مقرر حکومتی جد بزرگوارشان امیر المؤمنین علیه السلام بوده را به عنوان مرکز حکومت جهانی خویش قرار خواهند داد.

۳. آیا برای ظهور آن حضرت نشانه‌هایی که از آنها بتوان به نزدیک بودن ظهور پی برد، وجود دارد؟

اگر چه زمان ظهور دقیقاً مشخص نیست اما ائمه‌ی معصومین علیهم السلام نشانه و علامتهایی برای ظهور مشخص نموده‌اند که برخی از آنها ممکن است سالها قبل از ظهور اتفاق بیفتد و برخی از آنها در آستانه‌ی ظهور محقق می‌شود و برخی از آنها علائمی هستند که ظهور، با فاصله‌ی کمی بعد از آنها اتفاق خواهد افتاد.

نشانه‌های ظهور به طور کلی به دو دسته تقسیم می‌شوند:

الف) علائم حتمیه؛ منظور آن علائمی هستند که بر اساس پیش‌بینی معصومین علیهم السلام وقوع آنها حتمی است و در مدت زمان کمی قبل از ظهور اتفاق می‌افتند و تحقق هر یک از آنها نوید از نزدیک شدن ظهور حضرت مهدی علیه السلام می‌دهد و تعداد آنها مشخص و معین است.

ب) علائم غیر حتمیه؛ به علائمی گفته می‌شود که در صورت وجود شرایطی امکان وقوع آن وجود دارد و ممکن است که اصلاً واقع نشوند و تعداد آنها هم بسیار زیاد است و دانستن آنها لزوم چندانی ندارد.

۴. علائم حتمیه‌ی ظهور آن حضرت چیست؟

علائم حتمیه که برای ظهور آن حضرت در روایات بیان شده‌اند عبارتند از:

الف) خروج سفیانی؛ سفیانی فردی است از نسل ابوسفیان (پدر معاویه) که در ظاهر انسان خوبی به نظر می‌آید و مرتباً ذکر خدا می‌گوید ولی از پلیدترین و خبیث‌ترین مردم است. در آستانه‌ی ظهور، وی از منطقه‌ی شام خروج می‌کند و گروه زیادی را فریب می‌دهد و با خودش همراه و همدست می‌کند و مناطقی از زمین را تصرف می‌کند و بر مناطق پنجگانه‌ی شام، حمص، فلسطین، اردن و قنسرین و عراق تسلط پیدا می‌کند و در کوفه و نجف دست به کشتار گروه زیادی از شیعیان می‌زند و برای کشتن آنان جایزه تعیین می‌نماید و وقتی از ظهور امام زمان علیه السلام اطلاع پیدا می‌کند لشکری را به جنگ آن حضرت می‌فرستد ولی لشکر او در بیابانی بین مکه و مدینه در زمین فرو می‌رود و به آن حضرت دسترسی پیدا نمی‌کنند.

ب) خسف در بیداء؛ خسف به معنای فرو رفتن و پنهان شدن است و بیداء نام سرزمینی است بین مکه و مدینه. ظاهراً منظور از خسف در بیداء همان فرو رفتن لشکر سفیانی در زمین است.^۱

۱. در مورد این حادثه به روایات نقل شده در تفاسیر اهل سنت و شیعه ذیل آیه شریفه ۵۱ از سوره

مبارکه سبأ مراجعه نمایید.

(ج) خروج یمانی؛ یمانی سرداری است که از یمن قیام می کند و مردم را به حق و عدل دعوت می نماید.^۱

(د) صیحه آسمانی؛ خصوصیات این صیحه از این قرار است:

- این صیحه در شب ۲۳ ماه مبارک رمضان اتفاق خواهد افتاد.

- این صدا از آسمان شنیده می شود به گونه ای که همه ی مردم کره ی

زمین آن را به زبان خود می شنوند و به خود می آیند.

- محتوای این پیام آسمانی دعوت به حق و حمایت و بیعت با امام

زمان علیه السلام است. متن این پیام به اینگونه است: «ای مردم بدانید این مهدی

آل محمد علیه السلام است ... با او بیعت نمایید تا هدایت شوید و مخالفت حکم

او نکنید که گمراه خواهید شد»^۲.

- بلافاصله پس از این ندا در روی زمین صدائی از شیطان شنیده

می شود که مردم را به گمراهی فرا می خواند و تلاش می کند تا با ایجاد

شک و تردید در مردم آنان را از حمایت حضرت مهدی علیه السلام باز دارد.

(ه) قتل نفس زکیه؛ نفس زکیه یعنی فرد بی گناه و پاک. گویا در

آستانه ی ظهور آن حضرت در گیرودار مبارزاتی که زمینه ساز انقلاب آن

حضرت است، فردی پاک و بی گناه مخلصانه در راه آن حضرت

می کوشد و مظلومانه در مسجد الحرام بین رکن و مقام به قتل می رسد.

۱. تاریخ غیبت کبری ص ۵۲۵. در مورد این فرد در روایات، بیان زیادتری ذکر نشده است.

۲. منتهی الآمال ج ۲ ص ۴۹۸.

وی از خاندان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می باشد و شهادت او ۱۵ روز قبل از قیام امام زمان علیه السلام خواهد بود. در برخی روایات از این شخص با عنوان سید حسنی یاد شده است.

(و) خروج دجال: امیر المؤمنین علیه السلام در مورد خصوصیات دجال اینچنین می فرمایند: «او مردی است کافر که یک چشم بیشتر ندارد و آن هم در پیشانیش واقع شده، چشمش مانند ستاره می درخشد اما همین چشم خون آلود است، الاغ سفید تندروئی دارد و به سرعت زمین را طی می کند، او در دریاها فرو می رود، در پیش روی او کوهی از دود و پشت سرش کوه سفیدی قرار دارد که مردم آن را مواد غذایی می بینند و به هنگام ظهور وی مردم گرفتار قحطی و کمبود هستند»^۱.

(ز) فراگیر شدن ظلم و ستم: در روایات زیادی که در کتب شیعه و اهل سنت نقل شده اینچنین آمده که امام زمان علیه السلام ظهور نمی فرمایند مگر زمانی که جهان از ظلم و ستم پر شده باشد که آن حضرت با ظهور شریفشان جهان پر از ظلم را از عدل و داد پر می نمایند.

۵. دجال کیست؟

در مورد اینکه خصوصیاتِی که در مورد دجال در روایات آمده کنایه است یا اینکه واقعیت به همین شکل است در بین محققین اختلاف است

۱. برخی وی را فرزند امام حسن علیه السلام و برخی دیگر وی را فرزند امام حسین علیه السلام می دانند.

۲. بحار الأنوار ج ۵۲ ص ۱۹۲.

ما برای آشنایی به دو دیدگاه در این زمینه اشاره می‌کنیم:

الف) آیه الله العظمی مکارم شیرازی دجال را اینچنین تفسیر کرده است: «همانگونه که از کلمه‌ی دجال و از منابع حدیث به دست می‌آید، دجال منحصر به یک فرد نیست بلکه عنوانی است کلی برای افراد پر تزویر و حيله‌گر که برای کشیدن مردم به دنبال خود از هر وسیله‌ای استفاده می‌کنند. نشانه‌هایی که برای دجال ذکر شده بی‌شبهت به تعبیرات کنایه‌ای و سمبولیک نیست و اتفاقاً درباره‌ی حوادث آخر الزمان اینگونه احادیث کنائی بی‌سابقه نیست. بنابراین تعجبی ندارد که دجال نیز جنبه‌ی سمبولیک و اشاره‌ای داشته باشد و بعید نیست اشاره به فریبکاران و رهبران مادی ستمگر در دنیای ماشینی باشد به چند دلیل:

۱) آنها یک چشم دارند و آن چشم اقتصاد و زندگی مادی است و فقط به منافع ملت خویش می‌اندیشند. آنها دجالانی هستند فریبکار که چشم معنوی و انسانی خویش را از دست داده‌اند اما همین یک چشم مادی آنها بسیار خیره‌کننده است.

۲) وسیله‌هایی در اختیار دارند که بسیار تندرو و سریع‌السير است و کوه‌ی زمین را در مدت کوتاهی دور می‌زنند.

۳) با زیردریائی‌های مجهز به زیر دریاها می‌روند و پیش روی کارخانه‌های عظیمشان کوهی از دود و به دنبال سرش کوهی از فرآورده‌های صنعتی و مواد غذایی (که مردم آن را مواد غذایی سالم پنداشته‌اند در صورتی که ارزش غذایی چندانی ندارند) مشاهده می‌شود.

به هر صورت مهم آن است که سربازان راستین حضرت مهدی علیه السلام

همچون بسیاری از مردم ساده لوح فریب این دجال صفتان را نخورند. البته آنچه ذکر شد یک تفسیر احتمالی برای دجال بود ولی این که بحث دجال با این صفات جنبه‌ی کنایه دارد نه اینکه انسانی باشد با چنان حالات و خصوصیات یک امر مسلم است^۱.

ب) آیه الله امینی در تفسیر خود از دجال اینگونه آورده است: «کلمه‌ی دجال نام شخص معینی نیست بلکه در لغت عربی به هر دروغگو و حيله گری دجال می گویند همانگونه که می بینیم پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در زمان خودشان افراد زیادی را که دروغگو و حيله گر بوده اند دجال نامیده است. اصل قضیه‌ی دجال بعید نیست بطور اجمال صحت داشته باشد ولی بدون شک این قضیه با افسانه‌هایی مخلوط گشته و صورت حقیقی خود را از دست داده است. بنابراین می توان چنین نتیجه گرفت که:

در آخر الزمان و نزدیک ظهور حضرت صاحب الامر علیه السلام شخصی پیدا خواهد شد که در حقه بازی سرآمد است و دروغگویی بر همه‌ی دجالهای گذشته برتری دارد و با ادعاهای پوچش گروهی را گمراه می کند، وی چنین جلوه می دهد که زندگی و آب و نان مردم به دست اوست و مردم به گونه‌ای اغفال می شوند که گمان می کنند آسمان و زمین در اختیار اوست. در دروغگوئی کارش به جایی می رسد که کارهای خوب را بد و کارهای بد را خوب معرفی می کند، در عین حال کافر بودنش بر هر

۱. طلوع آفتاب مهدی (عج) ص ۲۰۶ به بعد.

آیات نورانی قرآن^۱ اینچنین به ما می‌فهماند که قیام آن حضرت برای حمایت و کمک به این مظلومان است.

از طرفی دیگر در روایات ما سخن از گروهی از انسانهای پاک به میان آمده که به محض ظهور آن حضرت به آن بزرگوار ملحق می‌شوند و معلوم است که این گروه یک مرتبه به وجود نمی‌آیند بلکه این افراد همان کسانی هستند که قبل از ظهور، با ظلم و ظالم مبارزه می‌کرده‌اند و با ظهور آن حضرت به امام خود می‌پیوندند.

بنابراین به خوبی می‌توان فهمید که در زمان نزدیک ظهور نه تنها حق و یاران آن نابود نمی‌شوند بلکه اگر بر فرض، تعداد این افراد از نظر کمیت و تعداد قابل توجه نباشد اما از نظر کیفیت، صلابت و استحکام در اعتقادات و ایمان در ردیف یاران سید الشهداء علیهم السلام و جزء ارزنده‌ترین افراد اهل ایمان هستند.^۲

۸. تعداد یاران حضرت مهدی علیه السلام هنگام ظهور چند نفرند؟

یاران مخصوص حضرت مهدی علیه السلام در آغاز از نظر کمیت به تعداد سربازان جنگ بدر یعنی ۳۱۳ نفر می‌باشند و بعد از ظهور به طور سریع بر تعداد آنان افزوده خواهد شد به گونه‌ای که پس از شروع قیام، تعداد یاران آن حضرت به ده‌هزار نفر می‌رسند.

۱. و نريد ان نمن على الذين استضعفوا في الارض و نجعلهم ائمه و نجعلهم الوارثين. سوره مبارکه قصص/۵

۲. در ذیل پاسخ به پرسش شماره ۴۱ به تعدادی از این روایات اشاره شده است.

۹. ویژگی‌ها و وظائف یاران مخصوص حضرت مهدی عج چیست؟

آنچه از روایات در مورد ویژگی‌ها و فعالیت‌های ۳۱۳ نفر یاران مخصوص آن حضرت به دست می‌آید این است که:

- آنها پس از جبرئیل نخستین بیعت کنندگان با آن حضرت هستند.

- آنها تا سرحد جان برای دفاع از جان و اهداف آن حضرت تلاش و

کوشش می‌نمایند.^۱

- آنها مورد تایید و یاری خاص خداوند قرار دارند.

- آنها مسئولین دولت آن حضرت و نمایندگان خصوصی آن حضرت هستند

که وظائف سنگین حکومت جهانی آن حضرت را بردوش می‌کشند.^۲

۱۰. آیا زنان هم جزء لشگریان حضرت مهدی عج هستند؟

بر اساس روایات، تعداد ۵۰ نفر از ۳۱۳ نفر یاران امام زمان عج از زنان

هستند. در مورد فعالیت آنان در حکومت آن حضرت، چنین آمده است

که آنان همانند زمان رسول خدا ص، در جنگها به پرستاری مجروحان و

مداوای بیماران جنگی ... می‌پردازند.^۳

۱. در روایتی از امام سجاد ع نقل شده که می‌فرمایند: این افراد در حدی از ایشار و جانبازی

هستند که وقتی دشمنان، جمع می‌شوند تا آن حضرت را به شهادت برسانند آنان با دفاع قهرمانانه

دشمنان را دفع نموده و آنان را شکست می‌دهند. بحار الأنوار ج ۵۲ ص ۳۰۶.

۲. المجالس السنیة ج ۵ ص ۷۱.

۳. اثبات الهداء ج ۷ ص ۱۵۰.

۱۱. آیا بین عاشقان حضرت مهدی علیه السلام تعداد ۳۱۳ نفر یار واقعی وجود ندارد؟

وقتی انسان در شبهای چهارشنبه و جمعه و یا در برخی ایام همانند ایام میلاد امام زمان علیه السلام به مسجد مقدس جمکران مشرف می شود جمعیت چندین هزار نفری را می بیند که هر کدام به گونه ای با امام خویش به نجوا نشسته اند. در این حال و فضا سؤالی معمولاً ذهن بسیاری را به خود مشغول می کند که مگر از این چند هزار نفر، ۳۱۳ نفر عاشق و یاور واقعی آن حضرت نیستند تا زمینه ی ظهور فراهم شود؟

با توجه به پاسخ پرسش قبل تا اندازه ای به جواب این سؤال می توان پی برد که منظور از ۳۱۳ نفر یار آن حضرت، ۳۱۳ نفر مؤمن و محب واقعی نیست که گفته شود پس از بین این چند هزار نفر حتی ۳۱۳ نفر هم در ادعای محبت و عشق به آن حضرت صادق نیستند بلکه منظور ۳۱۳ نفری هستند که هر کدام از آنها مثل مالک اشتر یا .... بتوانند یک یا چند کشور را اداره و مدیریت کنند و می دانیم که بین عشق و ایمان با توان مدیریت کلان فرق بسیار است همانگونه که از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل شده که با تمام علاقه ی وافر که به شخصیتی همچون ابوذر با آن درجات عالی ایمان داشتند، وی را از انجام کارهای مدیریتی و اجرایی نهی فرمودند چرا که در وی استعداد چنین کاری را نمی دیدند.

بخش چهارم:

حوادث بعد از ظهور حضرت مهدی علیه السلام

۱. روش امام زمان علیه السلام در برخورد با دشمنان چگونه است؟

بر اساس روایات، روش امام زمان علیه السلام در برخورد با دشمنان، همان روش پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است به اینگونه که آن حضرت با هر گروهی که برخورد می‌کنند در ابتدا از طریق بیان دلایل روشن و رهبری فکری، مردم را به دین الهی فرا می‌خوانند و اگر نپذیرفتند و گردنکشی کردند، جواب آنها را با شمشیر خواهند داد. چرا که همیشه بوده و هستند افرادی که با نور مخالفند و از خورشید، بیزار و همچون خفاش به دنبال تاریکی می‌گردند همانگونه که در زندگی پیامبر رحمت و مهربانی^۱، حضرت محمد صلی الله علیه و آله، ابوجهل‌ها و ابوسفیان‌ها در مقابل دعوت آن حضرت چه آزار و اذیت‌ها که نکردند و با مخالفت با آن حضرت چه مشکل‌ها که بوجود نیاوردند.

۲. اسلحه‌ی امام زمان علیه السلام چیست؟

در روایات بسیاری آمده که اسلحه‌ی حضرت مهدی علیه السلام، شمشیر است^۲.

---

۱. و ما ارسلناک الا رحمه للعالمین. سوره مبارکه انبیاء/۱۰۷.

۲. التهذیب ج ۶ ص ۱۵۴ و کافی ج ۱ ص ۴۰۷.

نکته‌ای که شایسته‌ی ذکر است این است که منظور از شمشیر در این روایات چیست؟

محققان دو گونه نظر داده‌اند. برخی بر این باورند که منظور روایات معنای ظاهری «سیف» یعنی همان شمشیر است و در زمان ظهور آن حضرت، تمامی اسلحه‌های مدرن امروز از کار می‌افتد یا به گونه‌ای در هم کوبیده می‌شود و طبیعتاً اسلحه‌ای که می‌تواند در آن زمان مورد استفاده قرار گیرد چیزی جز شمشیر نخواهد بود و چنین استدلال می‌کنند که این کار با این اسلحه‌ها، عادلانه نیست چرا که با زدن تکه‌های می‌توان یک شهر را به ویرانه و تلی از خاک تبدیل نمود در حالیکه برنامه‌ی امام زمان علیه السلام در مرحله‌ی اول هدایت و ارشاد مستقیم است و سپس برخورد با قدرت و چنین چیزی با اسلحه‌های مرگبار امروزی سازگار نیست.

در مقابل، برخی بر این باورند که در آیات و روایات زیادی شمشیر کنایه از قدرت و نیروی نظامی و اسلحه‌ی روز است نه صرفاً اسلحه‌ی آهنی معروف همانگونه که قلم کنایه و سمبلی است برای علم و فرهنگ. نه تنها در آیات و روایات، بلکه در ضرب‌المثل‌های معروف نیز همینگونه است به عنوان مثال: «فلانی شمشیر را از رو بسته» یعنی آشکارا قدرت‌نمایی می‌کند یا «فلانی شمشیر دو دم است» یعنی از دو طرف مبارزه می‌کند و ضربه می‌زند.

بنابراین در اینجا هم شمشیر کنایه از اسلحه‌ی روز و اتکای بر قدرت و مبارزه‌ی قدرتمندانه با زورگویان است نه آن اسلحه‌ی معروف.

۳. آیا پس از ظهور و قیام حضرت مهدی علیه السلام تمامی انسان‌ها مسلمان می‌شوند؟

آنچه بطور مسلم می‌توان گفت این است که پس از ظهور آن حضرت، حکومت جهانی بر اساس توحید و یکتاپرستی اداره خواهد شد. و تعداد زیادی از مردم وقتی اسلام راستین و بی‌پیرایه را می‌بینند و زیباییهای آن را با تمام وجود لمس می‌کنند، عاشقانه به سمت اسلام رو خواهند آورد و مسلمان خواهند شد، اما اینکه تمامی انسان‌ها در آن زمان مسلمان شوند قطعی نیست چرا که اولاً: با ظهور آن حضرت آزادی و اختیار انسان‌ها از بین نمی‌رود و همیشه اینگونه نبوده که انسان‌ها حتی با آشکار شدن حق و دیدن زیباییهای آن همگی زیر بار حق بروند و ثانیاً: خداوند متعال در ۲ آیه از قرآن کریم از ذلت و خواری یهود و نصاری تا روز قیامت خبر می‌دهد^۱ که می‌توان به خوبی از آن استفاده نمود که تا روز قیامت، یهودیت و مسیحیت از بین نمی‌رود بلکه بالأخره برخی از آنها ذلیلانه با پرداخت جزیه در سایه‌ی حکومت اسلامی به زندگی ادامه می‌دهند.

۴. برنامه‌های حکومت جهانی حضرت مهدی علیه السلام چیست؟

در مورد دورنما و خصوصیات حکومت جهانی و برنامه‌های آن حضرت در ابعاد متفاوت زندگی روایات زیادی از معصومین علیهم السلام نقل شده که نقل

آنها در این مجال نمی‌گنجد ولی به عنوان نمونه برخی از آنها عبارتند از: ریشه‌کن شده ریشه‌ی ظالمان، برطرف شدن انحرافات و کجی‌ها، از بین رفتن ظلم و تجاوز، تجدید شدن واجبات و مستحبات فراموش شده، احیاء قرآن و عمل به حدود و فرامین آن، درهم شکسته شدن شوکت و عزت ظالمان و تجاوزگران، خراب کردن بناهای ساخته شده بر پایه‌ی ظلم و ستم، قطع شدن ریسمان‌های دروغ و افترا و تهمت، عزیز شدن اولیای الهی و ذلیل شدن دشمنان حق، انتقام از قاتلان و دشمنان معصومین علیهم السلام و ...

۵. فعالیت شیطان در زمان ظهور و بعد از آن چگونه است؟

در چند سوره از قرآن کریم خداوند متعال داستان آفرینش حضرت آدم و سرپیچی کردن شیطان از امر الهی را نقل می‌فرماید که از جمله‌ی این سوره‌ها سوره مبارکه حجر است. در این سوره مبارکه آیات ۷۹ تا ۸۱ چنین آمده که شیطان از خداوند خواست که او را تا روز قیامت زنده نگهدارد ولی خداوند به او فرمود تا روز وقت معلوم به تو مهلت می‌دهم. علامه طباطبایی در تفسیر این آیات شریفه چنین می‌نویسد: بطور یقین روز معین غیر از روز قیامت است و روز معین روزی است که خدای تبارک و تعالی اجتماع بشری را اصلاح خواهد فرمود و ریشه فساد را قطع خواهد کرد و دیگر کسی جز خدا را نخواهد پرستید، آنروز پایان مهلت ابلیس است.^۱

امام صادق علیه السلام در رابطه با چگونگی پایان یافتن عمر شیطان چنین می‌فرماید: وقتی امام زمان علیه السلام ظهور می‌کند، شیطان یاران خود را جمع می‌کند و با سپاه خود در سرزمین روحاء در نزدیکی کوفه اجتماع می‌کنند و اصحاب حضرت علی علیه السلام با آنها جنگ می‌کنند و سپاهیان ابلیس شکست می‌خورند و ابلیس پا به فرار می‌گذارد و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله او را دنبال می‌کند و از میان شانه‌هایش یک ضربت کاری به او وارد کرده و او را به هلاکت می‌رساند.^۱

۶. رجعت یعنی چه؟

رجعت در لغت به معنای بازگشت است و منظور از این کلمه در اینجا این است که بعضی از مؤمنان خالص و برخی از منافقان و کافران ناپاک پیش از قیامت به این جهان برمی‌گردند و تا مدتی زندگی خواهند کرد. رجعت جزء اعتقادات خاص شیعیان است. علامه مجلسی چنین می‌نویسد: چگونه ممکن است شخص با ایمانی که حقانیت اهل بیت علیهم السلام را باور کرده در مورد رجعت شک کند؟ در صورتیکه روایات زیادی از معصومین علیهم السلام در مورد رجعت به دست ما رسیده است و بیش از ۴۰ نفر از علمای بزرگ شیعه مانند شیخ طوسی و شیخ مفید روایات رجعت را ذکر کرده و پذیرفته‌اند.^۲

۱. تفسیر برهان ج ۲ ص ۳۴۳.

۲. بحار الانوار ج ۵۳ ص ۱۲۲.

۷. آیا در قرآن نشانه‌ای از رجعت می‌توان یافت؟

در مورد رجعت در امت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله آیات زیادی به این امر اشاره دارد که در اینجا به ۲ آیه از مهمترین این آیات اشاره می‌شود:

الف) «وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يُكَذِّبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ» (و روزی می‌آید که از هر امتی از کسانی که آیات ما را دروغ می‌پنداشتند، گروهی را محشور می‌کنیم).^۱

مسئله این آیه شریفه نظر به صحنه قیامت ندارد چرا که در روز قیامت همه انسانها محشور می‌شوند نه گروهی از آنها چنانکه در آیه ۴۷ از سوره مبارکه کهف چنین آمده که: «وَ حَشَرْنَا لَهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا» (و ما همه آنها (انسانها) را محشور می‌کنیم و هیچ کس را فروگذار نخواهیم کرد).

ب) «قَالُوا رَبَّنَا أَمَتْنَا اثْنَتَيْنِ وَ أَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ...» (کافران در روز واپسین می‌گویند: خدایا ما را دو بار میراندی و دو بار زنده نمودی...^۲). در این آیه شریفه از دو بار میراندن و دو بار زنده کردن سخن به میان آمده و مسلم است که باید قبل از هر میراندنی، یک زندگی و حیات باشد همانگونه که دو بار زنده شدن از مرگ قبل از آن پرده برمی‌دارد. دو بار مردن به این نحو است که این افراد یکبار برای بار اول بعد از زندگی دنیایی خویش می‌میرند و در مرتبه دوم بعد از زنده شدن در رجعت

۱. سوره مبارکه نمل آیه ۸۳

۲. سوره مبارکه غافر، آیه ۱۱.

می‌میرند؛ همانگونه که یکبار بعد از مرگ عادی برای رجعت زنده می‌شوند و بار دوم برای قیامت.

۸. دورنمای رجعت در روایات چگونه آمده است؟

روایات در مورد رجعت بسیار است به گونه‌ای که علامه بزرگوار شیخ حر عاملی رحمته الله تعداد ۵۲۰ روایت در این موضوع نقل کرده است.^۱ و علامه مجلسی نیز تعداد ۲۰۰ روایت آورده است.^۲

در بین این روایات به ذکر ۲ روایت بسنده می‌کنیم:

(۱) امام صادق علیه السلام می‌فرماید: کسی که ایمان به رجعت ما نداشته باشد از ما نیست.^۳

(۲) مأمون عباسی از امام رضا علیه السلام پرسید درباره رجعت چه می‌گویی؟ آن حضرت فرمود: رجعت حق است. در امتهای گذشته بوده و قرآن از آن خبر داده و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرموده هر چه در امتهای پیشین واقع شده، نظیر آن در این امت نیز واقع خواهد شد.^۴

علاوه بر روایات در زیارات و دعاهای زیادی همانند دعای عهد و زیارت جامعه کبیره نیز بحث رجعت مطرح شده است.

۱. الايقاظ ص ۴۳۰.

۲. بحار الانوار ج ۵۳ ص ۳۹.

۳. مستدرک وسائل الشیعه ج ۴ ص ۲۷۳.

۴. بحار الانوار ج ۵۳ ص ۵۹.

به عنوان نمونه در فرازی از زیارت جامعه کبیره خطاب به اهل بیت علیهم السلام اینگونه آمده که: «... مؤمن بایابکم مصدق بر جعتکم...» (من بازگشت شما را باور دارم و رجعت شما را تصدیق می‌کنم).^۱

۹. آیا رجعت در امتهای گذشته نیز اتفاق افتاده یا از اختصاصات امت آخرالزمان است؟

از برخی آیات قرآن کریم چنین استفاده می‌شود که رجعت یعنی زنده شدن مردگان و بازگشت به زندگی دنیایی در امتهای گذشته نیز اتفاق افتاده است.

در این جا برای رعایت اختصار به ۳ آیه در این زمینه اشاره می‌کنیم:

الف) آیه ۵۶ از سوره مبارکه بقره؛ این آیه با آیات قبل اشاره به جریان‌هایی دارد که طی آن خداوند خطاب به بنی اسرائیل می‌فرماید پس از اینکه شما درخواست دیدن خدا را از حضرت موسی علیه السلام نمودید و صاعقه جان شما را گرفت ما شما را بعد از مردن به این دنیا برگرداندیم.

ب) آیه ۲۴۳ سوره مبارکه بقره؛ در این آیه سخن از افرادی است که وقتی وبا در شهر آنان فراگیر شد چندین هزار نفر برای نجات دادن جان خود و فرار از مرگ از شهر بیرون آمدند و خداوند همانجا جان آنان را گرفت و بعد به دعای یکی از پیامبران الهی آنان زنده شدند.^۲

۱. مفاتیح الجنان / زیارت جامعه کبیره.

۲. تفسیر المیزان، ج ۲، ص ۲۹۲.

ج) آیه ۲۵۹ سوره مبارکه بقره؛ در این آیه شریفه خداوند متعال داستان از دنیا رفتن عزیر پیامبر و چگونگی زنده شدن دوباره او پس از ۱۰۰ سال را ذکر می کند.

۱۰. در رجعت چه کسانی به این دنیا بر می گردند؟

آنچه از آیات قرآن کریم و روایات معصومین علیهم السلام بر می آید این است که به فرمایش امام صادق علیه السلام «رجعت همگانی نیست و تنها کسانی رجعت می کنند که یا مؤمن خالص باشند یا مشرک خالص»^۱ آری؛ مؤمنان خالص که در تمام عمر از طرف کفار و منافقین مورد آزار و اذیت قرار گرفته اند، بر می گردند تا حق و عدالتی که در راه آن هر نوع سختی و شکنجه را تحمل کرده اند، به چشم خود ببینند و قسمتی از پاداش اعمال نیک خود را پیش از آخرت در همین دنیا ببینند و مشرکین و کافران خالص نیز بر می گردند تا قسمتی از سزای حق کشیها و تجاوزهای خود را در همین دنیا بچشند.

برخی از افرادی که بر اساس روایات به نام ذکر شده که در رجعت باز می گردند عبارتند از: سلمان فارسی، مقداد، جابر ابن عبدالله انصاری، مالک اشتر نخعی، ابودجانه انصاری، مفضل بن عمر و حمران بن اعین (از یاران امام صادق علیه السلام)، مؤمن آل فرعون^۲، یوشع بن نون^۱، اصحاب کهف^۳ و ...

۱. تفسیر برهان، ج ۲، ص ۴۰۸.

۲. او شخصی بود که در دربار فرعون بود و به حضرت موسی علیه السلام ایمان آورده بود ولی ایمان ←

اما همانگونه که ذکر شد در رجعت فقط انسانهای پاک رجعت نمی کنند بلکه کافران خالص که در کفر و الحاد گوی سبقت را از دیگران ربوده بودند نیز به این دنیا بازمی گردند. تعدادی از این انسانهای ناپاک که نام آنان در روایات آمده عبارتند از:

قنفذ و مولایش^۳، یزید بن معاویه و یارانش^۴، بر پا کتندگان جنگ جمل، نهروان و صفین، زنی که حضرت زهرا علیها السلام را بسیار اذیت می کرد^۵ و آن عده از اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله که بر اهل بیت آن حضرت ظلم و ستم روا داشتند^۶.

→ خود را مخفی نگه می داشت و هنگامی که در جلسه مشورتی فرعون، تصمیم به کشتن حضرت موسی علیه السلام و یارانش گرفته شد او با سخنان بسیار زیبایی که ایراد نمود رأی و نظر آنان را تغییر داد. سخنان او در سوره مبارکه مؤمن آیات ۲۸ تا ۴۴ آمده است.

۱. او وصی و جانشین حضرت موسی علیه السلام بود و تاریخ زندگی او شباهت زیادی به زندگی حضرت علی علیه السلام دارد.

۲. آنان کسانی بودند که برای حفظ ایمان خود از شهر و محل زندگی خود فرار کرده و به غاری پناهنده شدند و در آنجا مدت ۳۰۹ سال به خواب رفتند و بعد از بیدار شدن و اطلاع مردم از آنان و مقام آنان دوباره به خواب رفتند. داستان آنان در سوره مبارکه کهف از آیات ۹ تا ۲۶ آمده است. این افراد از یاران و مسئولان عالیرتبه حکومت امام زمان علیه السلام هستند. آنها از نخستین روز ظهور آن حضرت رجعت می کنند و با آن حضرت بیعت می کنند. از چندین روایت استفاده می شود آنان جزء ۳۱۳ نفر یاران مخصوص آن حضرت هستند.

۳. کامل الزیارات ص ۳۳۴.

۴. تفسیر عیاشی ج ۲ ص ۲۸۲.

۵. بحار الانوار ج ۵۲ ص ۳۱۴.

۶. احتجاج طبرسی ج ۲ ص ۴۹۷.

۱۱. آیا در رجعت از پیامبران الهی نیز کسی به این دنیا باز می‌گردد؟
روایات متعددی اینگونه بیان می‌دارند که پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و بلکه تمامی پیامبران الهی رجعت می‌کنند که نام برخی از آنان در روایات بالخصوص ذکر شده است مانند:

(الف) حضرت اسماعیل فرزند حزقیل؛ آن حضرت از خدا خواست که او را با امام حسین علیه السلام در جعت بازگرداند و خداوند نیز دعای او را مستجاب فرمود.

(ب) حضرت عیسی علیه السلام؛ که آن حضرت به اعتقاد شیعه و سنی در زمان تشکیل حکومت جهانی حضرت مهدی علیه السلام باز خواهند گشت.

(ج) حضرت خضر علیه السلام؛ طبق نظر شیعه و سنی آن حضرت هم اکنون زنده است و تقریباً ۶ هزار سال از عمر شریفش می‌گذرد. وی در زمان ظهور امام زمان علیه السلام برگشته و آن حضرت را یاری خواهد نمود.

(د) حضرت محمد صلی الله علیه و آله؛ ظاهراً تردیدی در رجعت آن حضرت نیست و بر اساس روایات متعدد آن حضرت در رجعت باز خواهند گشت.

۱۲. آیا در رجعت، امامان معصومین علیهم السلام نیز رجعت خواهند داشت؟

با توجه به اینکه در رجعت مؤمنان خالص باز می‌گردند و بدون شک ائمه معصومین علیهم السلام در بالاترین درجات ایمان قرار دارند لذا مسلم است

که آن بزرگواران در رجعت به این دنیا باز خواهند گشت که در این زمینه چند نکته بیان می شود:

۱- اولین و نخستین کسی که رجعت می کند امام حسین علیه السلام است و بر اساس روایات آن حضرت، غسل، کفن و دفن امام زمان علیه السلام را به عهده خواهند داشت و پس از آن حضرت حکومت خواهند فرمود.

۲- زمان پس از ظهور حضرت مهدی علیه السلام مدت کوتاهی نیست بلکه مدت طولانی ای است و در آن پیامبر اکرم و امیر مؤمنان و ائمه اطهار علیهم السلام حکومت می کنند. این حکومت به نوبت است.

به عبارت دیگر ابتدا نوبت حکومت حضرت مهدی علیه السلام است و بعد از ایشان نوبت حکومت امام حسین علیه السلام می رسد و پس از آن نوبت حکومت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و بعد امیر مؤمنان علیه السلام است.

۳- همچنین از روایات بر می آید که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امیر مؤمنان علیه السلام یک رجعت ندارند. یک رجعت برای یاری رساندن به حضرت حجت علیه السلام و شکست سپاه شیطان است که در این رجعت همه انبیاء نیز هستند. رجعت بعدی پس از تشکیل حکومت جهانی اسلامی توسط حضرت مهدی علیه السلام است که پس از تشکیل و پیدایش این دولت، آنها از مواهب زمین بهره مند می شوند و حکومت می کنند.

۴- در رجعت اول، صرف یاری رساندن به حضرت حجت علیه السلام و شکست سپاه شیطان مطرح است. اما در رجعت دوم حکومت حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله مقدم است و آنگاه حکومت امیر مؤمنان و همه اینها پس از حکومت حضرت مهدی علیه السلام است.

جملاتی نورانی از امام زمان سلام الله علیه

در پایان این کتاب سخنانی از آن عزیز در سفر را حسن ختام کتاب قرار می‌دهیم تا از زبان آن حضرت بشنویم که چگونه باید باشیم تا بتوانیم به محضر مقدسش راه یابیم و مقدمه‌ای نورانیت ظاهر و باطن ما باشد.

۱. توجه امام زمان علیه السلام به شیعیان

أَنَا غَيْرُ مُهْمَلِينَ لِمُرَاعَاتِكُمْ وَ لَا نَاسِينَ لِذِكْرِكُمْ وَ لَوْلَا ذَلِكَ لَنَزَلَ بِكُمْ
الْأَوَاءُ وَ لَاصْطَلَمَكُمُ الْأَعْدَاءُ

ما در رعایت حال شما کوتاهی نکرده و یاد شما را فراموش نمی‌کنیم و اگر این چنین نبود هر آینه بلا بر شما نازل شده و دشمنان شما را از بین می‌بردند.^۱

۲. دعا برای تعجیل در فرج

وَ أَكْثِرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ فَإِنَّ ذَلِكَ فَرَجَكُمْ
برای تعجیل در امر فرج بسیار دعا کنید زیرا فرج شما در آن است.^۲

---

۱. احتجاج طبرسی، ج ۲ ص ۴۹۷.

۲. غیبت شیخ طوسی، ۱۷۶.

۳. علم امام زمان عَلَيْهِ السَّلَامُ به اعمال

فَإِنَّا يُحِيطُ عَلْمُنَا بِأَنْبَاءِكُمْ وَ لَا يَعْزُبُ عَنَّا شَيْءٌ مِّنْ أَخْبَارِكُمْ وَ مَعْرِفَتِنَا بِالزَّلِيلِ
الَّذِي أَصَابَكُمْ مِّذْ جَنَحَ كَثِيرٍ مِّنْكُمْ إِلَى مَا كَانَ السَّلْفُ الصَّالِحُ عَنْهُ شَاسِعاً
ما از تمام حوادث و ماجراهایی که بر شما می گذرد کاملاً مطلع هستیم و
هیچ چیز از اخبار شما بر ما پوشیده نیست. از خطاها و گناهانی که بندگان صالح
خداوند از آنها دوری می کردند ولی اکثر شما مرتکب آن شدید نیز باخبریم.

۴. تقوا، تنها راه نجات

نَحْنُ نَعْهَدُ إِلَيْكَ أَنَّهُ مَنِ اتَّقَى مِنْ إِخْوَانِكَ فِي الدِّينِ كَانَ آمِنًا مِنَ
الْفِتْنَةِ الْمُظْلَمَةِ الْمُضِلَّةِ
ما با شما عهد می کنیم که هر کسی از براران دینی شما که تقوا را سرمایه
خویش قرار دهد از فتنه های گمراه کننده ظلمت خیز در امان خواهد بود.^۱

۵. وظیفه شیعه در مقام عمل

فَلْيَعْمَلْ كُلُّ امْرِئٍ مِّنْكُمْ مَا يَقْرُبُ بِهِ مِنْ مَحَبَّتِنَا وَ لِيَتَجَنَّبَ مَا يُدْنِيهِ مِنْ
كَرَاهِيَّتِنَا وَ سَخَطِنَا
باید اعمال شما به گونه ای باشد که شما را به ما نزدیک سازد و از کارهایی
که موجبات ناخشنودی و خشم ما را فراهم می نماید، بترسید و دوری کنید.^۲

۱. احتجاج ج ۲ ص ۴۹۸.

۲. همان.

۶. علت تأخیر سعادت دیدار

وَلَوْ أَنَّ أَشْيَاعَنَا وَقَقَّهْمُ اللَّهُ لَطَاعَتَهُ عَلَى اجْتِمَاعِ مِنَ الْقُلُوبِ فِي الْوَفَاءِ بِالْعَهْدِ عَلَيْهِمْ لَمَا تَأَخَّرَ عَنْهُمْ الْيَمْنُ بِلِقَائِنَا وَ لَتَعَجَّلَتْ لَهُمُ السَّعَادَةُ بِمُشَاهَدَتِنَا
 اگر شیعیان ما که خداوند آنها را به طاعت و بندگی خویش موفق بدارد در وفای به عهد و پیمان الهی اتحاد و اتفاق داشتند و عهد و پیمان الهی را محترم می شمردند سعادت دیدار ما به تأخیر نمی افتاد و زودتر از این به سعادت دیدار ما نائل می شدند.^۱

۷. علت جدایی

فَمَا يَحْبِسُنَا عَنْهُمْ إِلَّا مَا يَتَّصِلُ بِنَا مِمَّا نَكْرَهُهُ وَ لَا نُؤْثِرُهُ مِنْهُمْ
 آنچه که موجب جدایی ما و دوستانمان گردید و آنان را از دیدار ما محروم ساخته همانا گناهان و خطاهای آنان نسبت به احکام الهی است.^۲

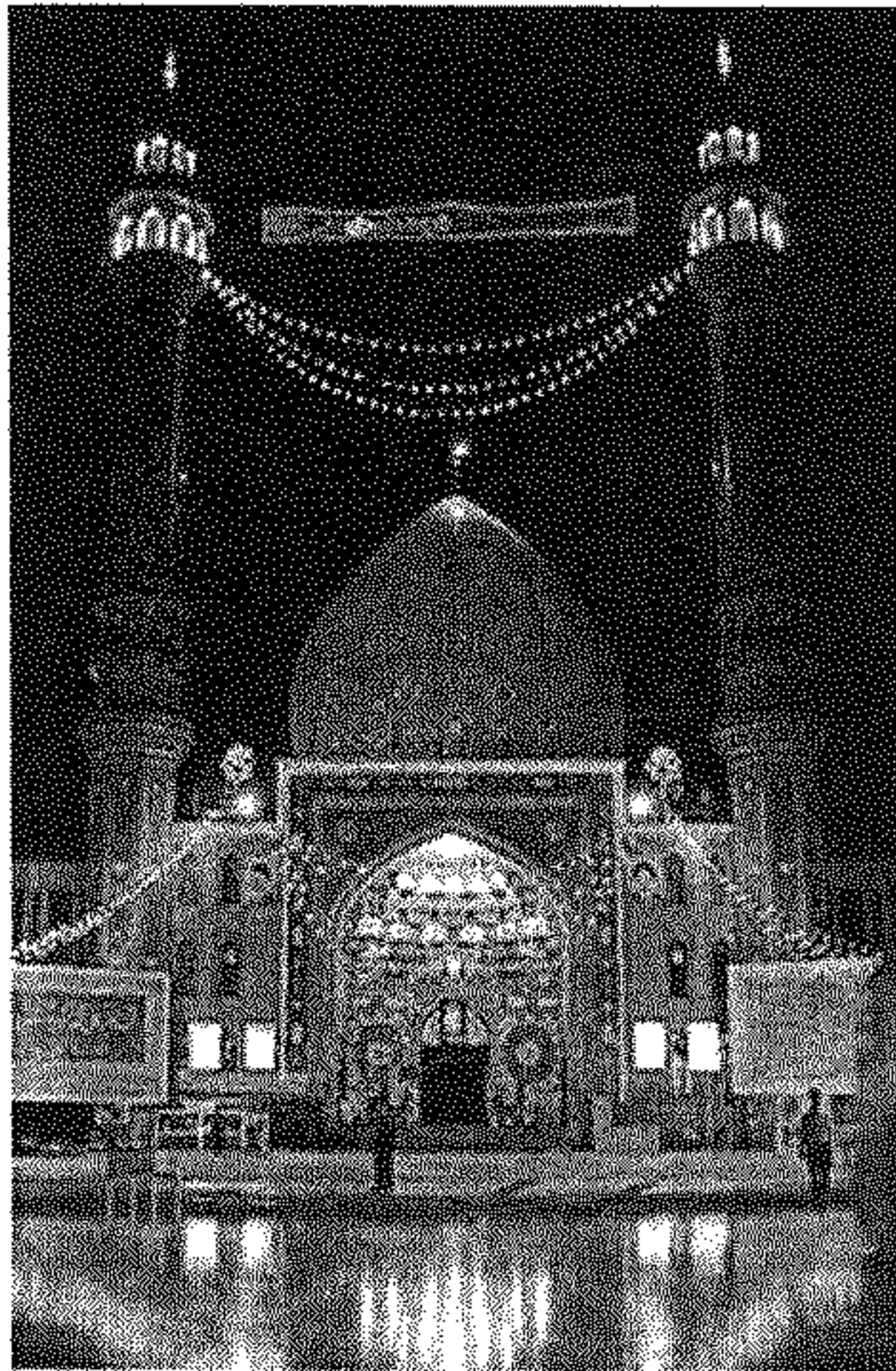
۱. احتجاج ج ۲ ص ۴۹۸.

۲. همان.

■ منابع

- قرآن کریم.
 نهج البلاغه.
 مفاتیح الجنان، مرحوم حاج شیخ عباس قمی.
 ظهور نور، علی سعادت پرور، ترجمه
 سید محمد جواد وزیری فرد.
 الغیبه، شیخ طوسی.
 تفسیر الدر الثور، جلال الدین سیوطی.
 تفسیر ابن کثیر، ابن کثیر مکی.
 تفسیر نمونه، آیه الله العظمی مکارم
 شیرازی و دیگران.
 تفسیر المیزان، مرحوم علامه طباطبائی.
 تفسیر مجمع البیان، مرحوم طبرسی.
 تفسیر البرهان، سید هاشم حسینی بحرانی.
 اصول کافی، مرحوم ثقة الاسلام کلینی.
 بحار الأنوار، مرحوم علامه مجلسی.
 وسائل الشیعه، مرحوم شیخ حر عاملی.
 الغیبه، نعمانی.
 کمال الدین و تمام النعمه، شیخ صدوق.
 النجم الثاقب، مرحوم میرزا حسین نوری.
 منتخب الأثر، آیه الله صافی گلپایگانی.
 کنز العمال.
 البلد الأمين، ابراهیم ابن علی عاملی کفعمی.
 الإقبال، مرحوم سید ابن طاووس.
 الدروس، شهید ثانی.
 الزام الناصب.
 مروج الذهب، مسعودی.
 دار السلام، عراقی.
 منتخب الأنوار المضيئه، علی بن
 عبدالکریم نیلی نجفی.
 المصباح، ابراهیم ابن علی عاملی کفعمی.
 کتاب من لایحضره الفقیه، شیخ صدوق.
 کشف الغمه، علی ابن عیسی اربلی.
 تاریخ غیبت کبری.
 منتهی الامال، حاج شیخ عباس قمی.
 طلوع آفتاب مهدی.
 داد گستر جهان، ابراهیم امینی.
 المجالس السنیه.
 اثبات الهداه.
 التهذیب، شیخ طوسی.
 الايقاظ، شیخ حر عاملی.
 مستدرک وسائل الشیعه، محدث نوری.
 کامل الزیارات، سید ابن طاووس.
 تفسیر عیاشی، محمد بن مسعود عیاشی.
 یوم الخلاص.
 احتجاج، طبرسی.
 علل الشرایع، شیخ صدوق.

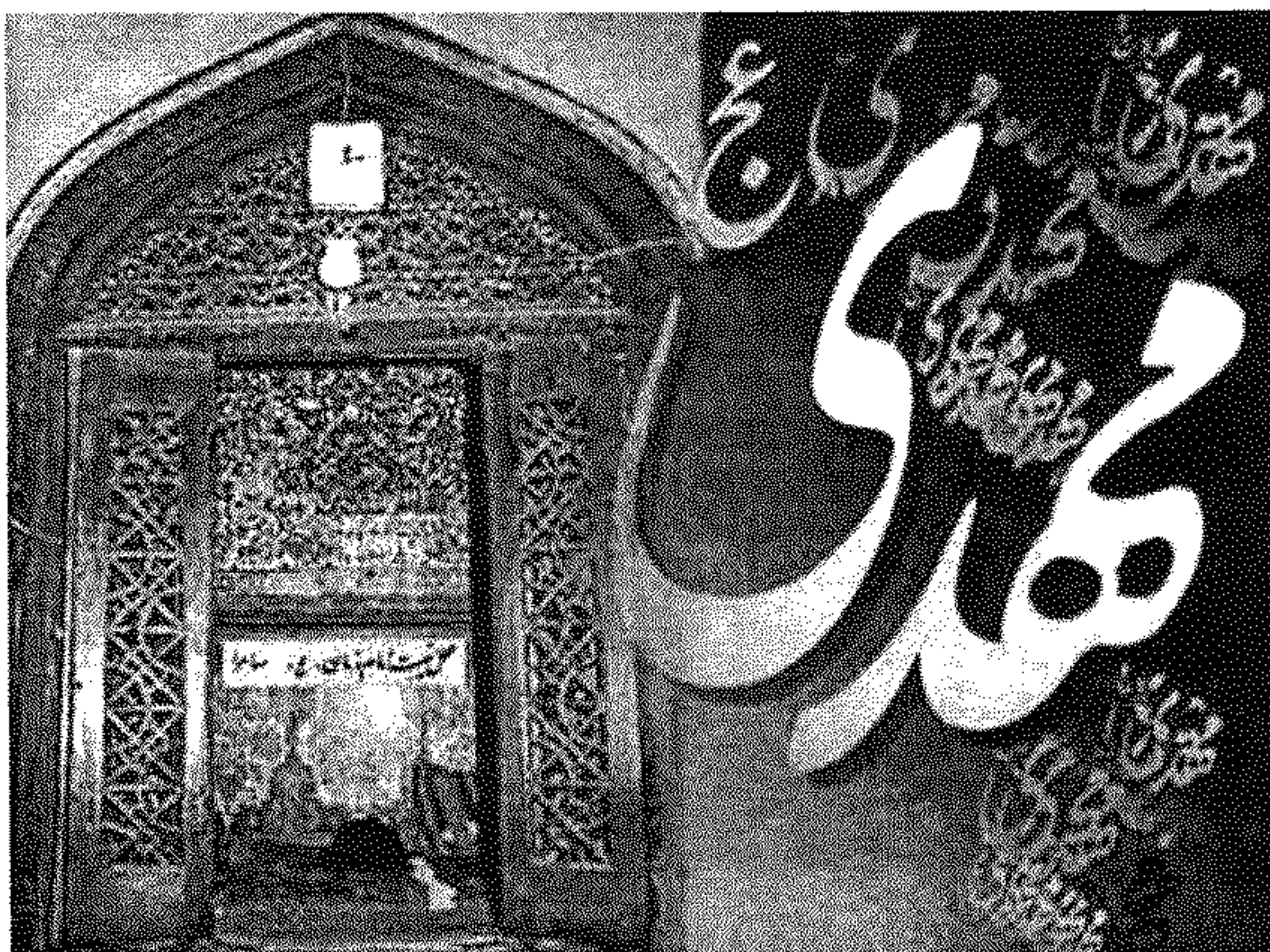
مسجد مقدس جمکران

مقام امام زمان (ع) در وادی السلام

مقام امام زمان علیه السلام در کربلا

سرداب امام زمان علیه السلام در سامرا